

UZASADNIENIE

Od 2014 r. obserwujemy znaczący wzrost napływu cudzoziemców do Polski, zarówno w celach zarobkowych, jak i w związku z sytuacją na terytorium Ukrainy (zajęcie Krymu przez Rosję, a następnie pełnoskalowa agresja Rosji na Ukrainę). Od 2020 r. znacząco wzrosła również liczba wniosków o legalizację pobytu przez cudzoziemców z państw trzecich. W efekcie, Polska przekształciła się z kraju o charakterze typowo emigracyjnym w państwo imigracyjno-emigracyjne, z rosnącym napływem cudzoziemców. Z różnych statystyk wynika, że obecnie w Polsce mieszka między 2,3 a 2,5 mln cudzoziemców, których pobyt można określić jako długookresowy (przebywają w Polsce powyżej 12 miesięcy). Doświadczenia wielu państw, na terenie których znajduje się liczna grupa cudzoziemców, wskazują na ryzyko wykorzystywania przez nich systemu polityki społecznej w celu uzyskiwania dodatkowych dochodów lub traktowania świadczeń rodzinnych i socjalnych jako alternatywy dla poszukiwania i podejmowania zatrudnienia. Według danych OECD zatrudnienie uchodźców z Ukrainy w 2023 r. w Niemczech wynosiło tylko 25%, podczas gdy w Polsce 71%.

Projektowane rozwiązania mają na celu umożliwienie wymiany i porównywania danych cudzoziemców między poszczególnymi rejestrami państwowymi, co będzie prowadzić do skutecznej eliminacji nadużyć. Pozwoli również Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych na bieżącą weryfikację spełnienia warunku zamieszkiwania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez cudzoziemców i ich dzieci, na które pobierane są świadczenia. Proponowane rozwiązania, a także powiązanie prawa do świadczeń z aktywnością na rynku pracy mają zapobiec napływowi cudzoziemców z państw trzecich, których celem jest głównie utrzymywanie się ze świadczeń oferowanych na terytorium Polski. Jednocześnie proponowane zmiany zapobiegają ryzyku wystąpienia wykluczenia społecznego cudzoziemców z państw trzecich legalnie przebywających na terytorium Polski. Projektowane rozwiązania nie będą dotyczyły cudzoziemców, którzy podlegają koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, bądź odrębnym regulacjom w tym zakresie na podstawie umów dwustronnych.

Doświadczenia związane ze stosowaniem ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz. U. z 2025 r. poz. 337, z późn. zm.), zwanej dalej również „ustawą o pomocy”, w zakresie możliwości przekazywania danych do systemu Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z rejestru, prowadzonego przez Komendanta Głównego Straży Granicznej oraz rejestru PESEL prowadzonego przez ministra właściwego do spraw informatyzacji pokazało, że obecny system wypłaty świadczeń na rzecz rodziny dla cudzoziemców z państw trzecich przebywających

legalnie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie ustawy o cudzoziemcach zawiera luki. Weryfikacja kwestii zamieszkiwania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez obywateli państw trzecich nie jest obecnie przeprowadzana automatycznie i istnieje ryzyko wypłaty świadczeń na dzieci, które nie zamieszkują w Polsce.

W rejestrze PESEL status UKR, uprawniający m.in. do pobierania świadczeń, dotychczas odebrano łącznie 967 760 osobom ze względu na wyjazd poza granice Rzeczypospolitej Polskiej na okres powyżej 30 dni. Tylko w maju 2025 r. 4 757 osób utraciło status UKR z tego powodu. Dzięki mechanizmom zawartym w ustawie o pomocy nie wypłacono tym osobom świadczeń. Zakład Ubezpieczeń Społecznych prowadzi ponad 52,3 tys. postępowań o zwrot nienależnie pobranego przez cudzoziemców świadczenia. Zdecydowana większość tych spraw dotyczy obywateli Ukrainy ze statusem UKR – ponad 51,5 tys. spraw (są to głównie sprawy dotyczące okresu przed wejściem w życie zmian umożliwiających automatyczną weryfikację). Dane te obrazują jak bardzo potrzebny jest automatyczny system monitorowania zamieszkiwania na terytorium Polski pozostałych cudzoziemców z państw trzecich w sytuacji, gdy pobierają świadczenia na rzecz rodziny tj. świadczenie wychowawcze, świadczenie Dobry Start i świadczenie Aktywny Rodzic.

Dodatkowo możliwość wpisywania we wniosku w przypadku nieposiadania numeru PESEL rodzaju, numeru i serii dokumentu poświadczającego tożsamość mogło prowadzić do sytuacji, w której cudzoziemiec posiadający kilka różnych obywatelstw próbowałby złożyć na jedno dziecko kilka wniosków posługując się innymi paszportami (często z odmienną transliteracją).

System prowadzony przez Komendanta Głównego Straży Granicznej gromadzi m.in. dane dotyczące przekroczeń granicy, imię, nazwisko oraz rodzaj, serię, numer, kraj wydania dokumentu stanowiącego podstawę przekroczenia granicy, a także dane z systemu POBYT dotyczące legalności pobytu, tj. rodzaj, serię, numer, datę wydania i datę ważności dokumentu potwierdzającego legalność pobytu w Polsce. Proponowane rozwiązania umożliwiają uzupełnienie tych danych o informacje z rejestru PESEL, co będzie się wiązać z możliwością weryfikacji danych między rejestrami i wykrycia ewentualnych nieprawidłowości. Dane te następnie będą zestawiane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych z danymi w elektronicznym wniosku o świadczenie złożonym przez wnioskodawcę.

Kluczowe jest zbudowanie systemu weryfikacji w taki sposób, żeby mogła się ona odbywać w każdym miesiącu, w którym ma być wypłacone świadczenie, a także, aby jej koszt nie przekroczył korzyści płynących z wprowadzonych rozwiązań. Od każdej z kategorii aktywnych zawodowo osób, określonych w projektowanej ustawie odprowadzana jest składka,

która widoczna jest w systemie Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Już dziś Zakład Ubezpieczeń Społecznych (dla osób pobierających świadczenie wspierające i ich opiekunów) weryfikuje cyklicznie (miesięcznie) ciągłość podlegania ubezpieczeniom społecznym i ubezpieczeniu zdrowotnemu. Aktywność zawodowa badana jest też dla świadczeń wypłacanych na podstawie ustawy z dnia 15 maja 2024 r. o wspieraniu rodziców w aktywności zawodowej oraz w wychowaniu dziecka – „Aktywny rodzic” (Dz. U. poz. 858, z późn. zm.).

Porównywanie danych z trzech rejestrów pozwoli na pełną transparentność i uszczelni system wypłaty świadczeń na rzecz rodziny.

Jednocześnie, w związku ze zgłoszonym wetem Prezydenta RP do przyjętej przez Sejm i Senat ustawy o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz niektórych innych ustaw powstała konieczność pilnego uregulowania statusu prawie 1 mln uchodźców z Ukrainy, którzy w przypadku braku wprowadzenia stosownych rozwiązań od 1 października br. utraciliby możliwość potwierdzania legalności pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Tym samym blisko pół miliona osób, które legalnie pracują w Polsce mogłoby stracić podstawę do tego zatrudnienia. Dlatego też projekt zakłada przedłużenie do 4 marca 2026 r. niektórych rozwiązań, przewidzianych w ustawie z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, która została uchwalona w celu stworzenia szczególnej regulacji prawnej zapewniającej doraźną podstawę prawną do legalnego pobytu obywatelom Ukrainy, którzy w wyniku działań wojennych zostali zmuszeni do opuszczenia swojego kraju pochodzenia. Decyzją wykonawczą Rady (UE) 2024/1836 z dnia 25 czerwca 2024 r. w sprawie przedłużenia tymczasowej ochrony wprowadzonej decyzją wykonawczą (UE) 2022/382, przedłużono ochronę tymczasową udzielaną obywatelom Ukrainy uciekającym przed wojną do dnia 4 marca 2026 r., co wymaga wprowadzenia stosownych zmian do ustawy.

Jak wynika z raportu BGK z marca 2025 r. obecność migrantów z Ukrainy wywiera pozytywny wpływ na polski PKB, rynek pracy oraz sytuację budżetową. Wpływa ona pozytywnie, przede wszystkim przez zwiększenie zasobu siły roboczej oraz impuls popytowy wspierający konsumpcję. Z badań wynika, że napływ przedwojennych imigrantów i uchodźców przekłada się co roku na wzrost polskiego PKB o od 0,5% do nawet 2,7% – wg *Analizy wpływu uchodźców z Ukrainy na gospodarkę Polski*, opracowanego przez Deloitte i UNHCR. Wg danych ZUS pod koniec 2024 r. Ukraińcy stanowili 5% osób pracujących

w Polsce. Natomiast wg danych CEIDG w 2024 r. co ósma firma, będąca JDG w Polsce zakładana była przez obywateli Ukrainy.

Biorąc pod uwagę, że uchodźcy z Ukrainy odnoszą coraz większe sukcesy w zakresie integracji na rynku pracy oraz w społeczeństwie, a obecny poziom napływu nowych uchodźców jest stabilny, po ponad trzech latach od wybuchu wojny niektóre przepisy nadzwyczajne i formy pomocy zostaną już wygaszone.

Podatki

Zmiany w ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz w ustawie z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych mają na celu wydłużenie o rok preferencji podatkowych stanowiących podatkowe wsparcie w związku z trwającym konfliktem w Ukrainie. Preferencje przewidziane obecnie w tych ustawach obowiązują do końca 2025 r. Zasadne jest przedłużenie ich obowiązywania do końca 2026 r. w celu nieutrudniania udziału w projektach wsparcia uchodźców, finansowanych ze środków zagranicznych. Preferencje te dotyczą:

- możliwości zaliczenia do kosztów uzyskania przychodów kosztów wytworzenia lub ceny nabycia rzeczy lub praw będących przedmiotem darowizn przekazanych określonym podmiotom na cele związane z przeciwdziałaniem skutkom działań wojennych na terytorium Ukrainy oraz kosztów poniesionych z tytułu nieodpłatnego świadczenia, którego celem było przeciwdziałanie skutkom działań wojennych na terytorium Ukrainy, realizowanego na rzecz określonych podmiotów (niezaliczonych wcześniej do takich kosztów, w tym przez odpisy amortyzacyjne),
- niezaliczania do przychodów wartości otrzymanych darowizn i nieodpłatnych świadczeń przez podatników, o których mowa powyżej,
- niezaliczania do wydatków niezwiązanych z działalnością gospodarczą, o których mowa w art. 28m ust. 1 pkt 3 ustawy CIT (tzw. estoński CIT), wydatków odpowiadających wysokości poniesionych kosztów wytworzenia lub cenie nabycia rzeczy lub praw będących przedmiotem darowizn, o których mowa powyżej i kosztów poniesionych z tytułu nieodpłatnego świadczenia, o których mowa powyżej,
- zwolnienia z PIT pomocy humanitarnej otrzymanej przez podatników będących obywatelami Ukrainy, którzy po dniu 23 lutego 2022 r. przybyli z terytorium Ukrainy, na skutek toczących się na tym terytorium działań wojennych, na terytorium RP,
- możliwości ustalenia rezydencji podatkowej obywatela Ukrainy w Polsce na podstawie pisemnego oświadczenia o istnieniu w Polsce centrum interesów życiowych.

Za projektowanym rozwiązaniem przemawiają nadzwyczajne uwarunkowania gospodarcze spowodowane przedłużającą się wojną, a także trwające projekty służące usamodzielnieniu się przez uchodźców wojennych z Ukrainy, finansowane ze środków zewnętrznych.

Dostęp lekarzy z Ukrainy do wykonywania zawodu

Zmiany w ustawie z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty mają na celu uszczelnienie tzw. systemu uproszczonego umożliwiającego wykonywanie zawodu lekarza i lekarza dentysty przez obywateli Ukrainy oraz inne osoby, które uzyskały kwalifikacje lekarza lub lekarza dentysty poza Unią Europejską i polegają na wprowadzeniu w:

- art. 7 ust. 1d ww. ustawy możliwości uznania czasu wykonywania zawodu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w ramach trybu uproszczonego za równoważny z odbyciem stażu podyplomowego, jeżeli wymagany czas 2 lat wykonywania zawodu, miał miejsce w okresie 4 lat bezpośrednio poprzedzających dzień złożenia wniosku o uznanie czasu wykonywania zawodu za równoważny z odbyciem stażu podyplomowego;
- art. 7 ust. 2da–2 dc ww. ustawy przepisów, zgodnie z którymi lekarze i lekarze dentyści, którzy uzyskali zgodę na wykonywanie zawodu na określony zakres czynności zawodowych, okres i miejsce zatrudnienia będą obowiązani do wystąpienia po raz pierwszy o prawo wykonywania zawodu w terminie 6 miesięcy od dnia otrzymania decyzji zawierającej zgodę;
- art. 7 ust. 2e ww. ustawy, w celach porządkowych, obowiązku, aby okręgowe rady lekarskie niezwłocznie informowały ministra właściwego do spraw zdrowia, nie tylko o odmowie przyznania prawa wykonywania zawodu, ale również o przyznaniu prawa wykonywania zawodu oraz o innym rozstrzygnięciu lub działaniu skutkującym nieprzyznaniem prawa wykonywania zawodu przez radę, jednocześnie wskazując przyczyny takiego rozstrzygnięcia lub działania;
- art. 7 ust. 12c–12e ww. ustawy przepisów zgodnie z którymi lekarze i lekarze dentyści, którzy uzyskali zgodę na warunkowe wykonywanie zawodu będą zobowiązani do wystąpienia po raz pierwszy o przyznanie prawa wykonywania zawodu w terminie 6 miesięcy od dnia otrzymania decyzji zawierającej zgodę;
- art. 7 ust. 13 ww. ustawy, w celach porządkowych, przepisu zobowiązującego okręgowe rady lekarskie do niezwłocznego informowania ministra właściwego do spraw zdrowia, nie tylko o odmowie przyznania warunkowego prawa wykonywania zawodu, ale również o przyznaniu warunkowego prawa wykonywania zawodu oraz

o innych rozstrzygnięciach lub działaniach skutkujących nieprzyznaniem warunkowego prawa wykonywania zawodu przez radę, oraz zobowiązującego do wskazania przyczyny takiego rozstrzygnięcia lub działania;

- art. 7 ust. 18c ww. ustawy zobowiązania dla lekarzy, którzy uzyskali zgodę na wykonywanie zawodu lekarza albo zgodę na wykonywanie zawodu lekarza dentysty w ramach tzw. „procedury uproszczonej” do informowania ministra właściwego do spraw zdrowia o zmianie danych osobowych oraz o zmianie adresu do korespondencji, aby minister mógł skuteczniej realizować swoje uprawnienia określone w ustawie;
- art. 7 ust. 21a ww. ustawy rozwiązania, zgodnie z którym okręgowa rada lekarska albo Naczelna Rada Lekarska niezwłocznie informują ministra właściwego do spraw zdrowia o wszelkich znanych im rozstrzygnięciach, w tym rozstrzygnięciach sądów administracyjnych, zapadłych w ramach postępowania w sprawie przyznania prawa wykonywania zawodu lekarza albo lekarza dentysty, o którym mowa art. 7 ust. 21 ww. ustawy, oraz przekazuje potwierdzoną za zgodność z oryginałem kopię tych rozstrzygnięć.

Wymiana danych dotyczących cudzoziemców z państw trzecich

W ustawie z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności (Dz. U. z 2025 r. poz. 274, z późn. zm.) zaproponowano zmianę polegającą na wprowadzeniu obowiązku osobistego stawiennictwa przy nadawaniu numeru PESEL, z wyjątkiem dzieci, które urodziły się w Polsce. Obowiązek ten pozwoli na weryfikację przebywania dzieci, na które składany jest wniosek, na terenie Rzeczypospolitej Polskiej.

Określony został zakres danych przekazywanych przez ministra właściwego do spraw informatyzacji z rejestru PESEL do rejestru Komendanta Głównego Straży Granicznej, tak aby właściwie zidentyfikować cudzoziemca przekraczającego granicę. Przy określeniu zakresu danych wzięto pod uwagę dotychczasowe doświadczenia wynikające ze stosowania ustawy dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. Dane o cudzoziemcach tj. imiona i nazwiska rodowe rodziców bądź numery PESEL rodziców przekazywane będą jedynie w sytuacji gdy są wprowadzone do rejestru PESEL.

W rejestrze prowadzonym przez Komendanta Głównego Straży Granicznej przechowuje się dane wszystkich obcokrajowców, którzy wjechali na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, przekraczając granicę, na której obowiązuje kontrola graniczna. Wprowadzone rozwiązania mają na celu powiązanie numeru PESEL cudzoziemców z danymi dotyczącymi ruchu granicznego oraz dokumentami poświadczającymi legalność ich pobytu.

Możliwość porównywania doprowadzi do likwidacji różnic w danych, dotyczących tej samej osoby, przechowywanych w rejestrze prowadzonym przez Komendanta Głównego Straży Granicznej, i tych przechowywanych w rejestrze prowadzonym przez ministra właściwego do spraw informatyzacji, np. w zakresie rozbieżnej transliteracji imion i nazwisk, posługiwania się kilkoma różnymi paszportami, dokumentami czy też podawania do różnych czynności różnych obywatelstw.

Świadczenie „Dobry start” dla cudzoziemców

Uzależniono prawo do świadczenia „Dobry start” przez cudzoziemców od spełnienia warunku, dotyczącego aktywności zawodowej bądź podlegania ubezpieczeniu zdrowotnemu, o którym mowa w ustawie z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2024 r. poz. 1576, z późn. zm.). Wprowadzenie tego rozwiązania w życie będzie wymagało zmiany rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu Dobry start.

Dostęp pielęgniarek i położnych z Ukrainy do wykonywania zawodu

Zmiana zawarta w dodawanych ust. 30 i 31 w art. 35a ustawy z dnia 15 lipca 2011 r. o zawodach pielęgniarki i położnej (Dz. U. z 2024 r. poz. 814, z późn. zm.) umożliwi właściwym okręgowym izbom pielęgniarek i położnych przedłużenie warunkowego prawa wykonywania zawodu, które zostało wydane na podstawie zgody Ministra Zdrowia na wykonywanie zawodu pielęgniarki lub położnej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w ramach tzw. procedury uproszczonej, do czasu ukończenia kształcenia zgodnego z wymogami Unii Europejskiej i kontynuację zatrudnienia w zawodzie pielęgniarki lub położnej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jednak nie dłużej niż o 3 lata. Projektowane przepisy będą dotyczyły osób, które wykonują zawód pielęgniarki lub położnej w Polsce i jednocześnie kształcą się w szkole pielęgniarskiej lub szkole położnych. Z uwagi na brak możliwości wydania rozporządzenia w sprawie szczegółowych warunków prowadzenia studiów dla pielęgniarek i położnych (upoważnienie ustawowe zawarte w art. 55a), które uzyskały kwalifikacje zawodowe poza terytorium państw członkowskich Unii Europejskiej zgodnego z wymaganiami unijnymi, odstąpiono od jego procedowania oraz wprowadzono do ustawy o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz niektórych innych ustaw przepisu uchylającego upoważnienie ustawowe.

Świadczenie wychowawcze dla cudzoziemców

Zmiany w ustawie z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci mają na celu powiązanie prawa do świadczenia wychowawczego dla cudzoziemców z państw

trzecich, z aktywnością wnioskodawcy na rynku pracy oraz nauką dzieci w polskiej szkole. W świetle projektowanych przepisów za osobę aktywną zawodowo będzie uznawało się osobę:

a) podlegającą ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 1–5a, 7 i 7b ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2025 r. poz. 350, z późn. zm) oraz z tytułu wykonywania umowy uaktywniającej określonej w ustawie z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2025 r. poz. 798), od podstawy wymiaru składek na te ubezpieczenia stanowiącej nie mniej niż 75% minimalnego wynagrodzenia za pracę – kategoria ta w szczególności obejmuje osoby będące pracownikami, osoby wykonujące pracę nakładczą, członkowie spółdzielni, osoby wykonujące pracę lub świadczące usługi na podstawie umowy zlecenia lub umowy agencyjnej lub innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, oraz osobami z nimi współpracującymi, osoby prowadzące pozarolniczą działalność, osoby współpracujące z osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność, stypendystów sportowych oraz otrzymujących stypendium doktoranckie doktorantów;

b) podlegającą obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnym i rentowym na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 9, 9a, 9c, 20, 21 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych – kategoria ta obejmuje w szczególności osoby pobierające:

- zasiłek dla bezrobotnych,
- świadczenie integracyjne,
- stypendium w okresie odbywania szkolenia, stażu lub uczestniczące w zleconych przez starostę działaniach w zakresie reintegracji społecznej, na które zostały skierowane przez powiatowy urząd pracy,
- stypendium w okresie odbywania szkolenia, stażu lub przygotowania zawodowego dorosłych, na które zostały skierowane przez inne niż powiatowy urząd pracy podmioty kierujące na szkolenie, staż lub przygotowanie zawodowe dorosłych,
- stypendium na podstawie ustawy z dnia 20 marca 2025 r. o rynku pracy i służbach zatrudnienia (Dz. U. poz. 620) w okresie odbywania szkolenia lub stażu, na które zostały skierowane przez powiatowy urząd pracy, jeżeli są osobami niepełnosprawnymi zarejestrowanymi w powiatowym urzędzie pracy jako poszukujące pracy, niepozostające w zatrudnieniu,
- zasiłek socjalny wypłacany na czas przekwalifikowania zawodowego i poszukiwania nowego zatrudnienia, stypendium na przekwalifikowanie, wynikające z odrębnych przepisów lub układów zbiorowych pracy,

- świadczenie szkoleniowe wypłacane po ustaniu zatrudnienia;
- c) podlegającą obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym jako osoba przebywająca na urlopie wychowawczym, o którym mowa w art. 6 ust. 1 pkt 19 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych – kategoria ta dotyczy osób przebywających na urloпах wychowawczych lub pobierających zasiłek macierzyński albo zasiłek w wysokości zasiłku macierzyńskiego;
- d) prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą, o której mowa w art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2024 r. poz. 236, z późn. zm.) oraz w art. 18a i art. 18c ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych – kategoria ta dotyczy osób korzystających z ulgi na start lub z „małego ZUS”, tj. jeżeli nie przekroczyły kwoty 120 000 zł dochodu z pozarolniczej działalności gospodarczej, uzyskanej w poprzednim roku kalendarzowym;
- e) pobierającą zasiłek macierzyński, zasiłek w wysokości zasiłku macierzyńskiego, zasiłek chorobowy, zasiłek opiekuńczy, zasiłek wyrównawczy albo świadczenie rehabilitacyjne na podstawie ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 2780, z późn. zm.), zasiłek chorobowy, zasiłek wyrównawczy albo świadczenie rehabilitacyjne na podstawie ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. z 2025 r. poz. 257, z późn. zm.), jeżeli podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe ostatnio przyjęta do obliczenia składek albo kwota zasiłku, świadczenia albo wynagrodzenia stanowi nie mniej niż 75% minimalnego wynagrodzenia za pracę w odniesieniu do osób, o których mowa w lit. a albo nie mniej niż 30% minimalnego wynagrodzenia za pracę w przypadku osób, o których mowa w lit. d;
- f) podlegającą obowiązkowo ubezpieczeniu zdrowotnemu na podstawie art. 66 ust. 1 pkt 16, 16a, 24a, 25 i 37 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 146, z późn. zm.). Do tej kategorii zaliczamy osoby pobierające: emeryturę lub rentę, osoby w stanie spoczynku pobierające uposażenie lub uposażenie rodzinne oraz osoby pobierające uposażenie po zwolnieniu ze służby lub świadczenie pieniężne o takim samym charakterze, osoby pobierające rodzicielskie świadczenie uzupełniające (przeznaczone dla osób, które posiadając 4 lub więcej dzieci nie mogły podjąć pracy zarobkowej lub z niej zrezygnowały); pobierające stypendium w okresie odbywania szkolenia, stażu lub przygotowania zawodowego dorosłych, na które zostały skierowane przez podmiot inny niż powiatowy urząd pracy i nie podlegają obowiązkowi

ubezpieczenia zdrowotnego z innego tytułu; osoby pobierające zasiłek przedemerytalny lub świadczenie przedemerytalne, pobierające nauczycielskie świadczenia kompensacyjne;

g) podlegającą, na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 2025 r. poz. 197, z późn. zm), ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu rolników z mocy ustawy albo przez nieprzerwany okres co najmniej 12 miesięcy ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu rolników na wniosek, z wyjątkiem osób, o których mowa w art. 16 ust. 1 pkt 3 i 4 i art. 16 ust. 2 pkt 2. Wyłączenie w tym przepisie dotyczy osób pobierających rentę strukturalną współfinansowaną ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej lub ze środków pochodzących z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz małżonków tych osób (o ile renta jest wypłacana ze zwiększeniem na tego małżonka), które podlegały ubezpieczeniu jako rolnik i zaprzestały prowadzenia działalności rolniczej, nie nabywając prawa do emerytury lub renty z ubezpieczenia, jeżeli podlegały ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu przez okres co najmniej 12 lat i 6 miesięcy

h) podlegającą dobrowolnie ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym na podstawie art. 7 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych.

Od każdej z ww. kategorii osób odprowadzana jest składka, która widoczna jest w systemie Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Już dziś Zakład Ubezpieczeń Społecznych (w stosunku do osób pobierających świadczenie wspierające i ich opiekunów) weryfikuje cyklicznie (miesięcznie) ciągłość podlegania ubezpieczeniom społecznym i ubezpieczeniu zdrowotnemu; aktywność zawodowa badana jest też w stosunku świadczeń wypłacanych na podstawie ustawy z dnia 15 maja 2024 r. o wspieraniu rodziców w aktywności zawodowej oraz w wychowaniu dziecka – „Aktywny rodzic”. Do każdej z aktywności został przypisany odrębny kod tytułu ubezpieczenia. Wprowadzenie rozwiązań zaproponowanych w projekcie ustawy będzie wiązało się z koniecznością rozszerzenia istniejących (zbudowania nowych) automatycznych usług, na podstawie których będzie weryfikowana kwestia zgłoszenia danej osoby do ubezpieczeń.

W projekcie ustawy za osoby aktywne zawodowo uznaje się nie tylko te aktualnie zatrudnione, ale również te, które były zatrudnione i pobierają zasiłek dla bezrobotnych, zasiłek macierzyński albo zasiłek w wysokości zasiłku macierzyńskiego, zasiłek wychowawczy czy świadczenia emerytalne lub rentowe. Osoby te pomimo braku aktualnego zatrudnienia pozostają w kręgu osób związanych z rynkiem pracy, bowiem aby nabyć prawo do jednego z tych świadczeń musiały przez określony czas pozostawać aktywne zawodowo. Szerokie

uregulowanie aktywności zawodowej cudzoziemców ma również na celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.

Wprowadzenie w art. 2 ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci w pkt 8a definicji „minimalnego wynagrodzenia za pracę” przez odesłanie do ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz. U. z 2024 r. poz. 1773) ma na celu zapewnienie spójności systemu prawa oraz uniknięcie rozbieżności interpretacyjnych. Dodatkowo powiązanie otrzymywania świadczeń przez cudzoziemców z uzyskiwaniem przez nich co najmniej 75% minimalnego wynagrodzenia za pracę (lub jego częścią) ma na celu przeciwdziałanie zjawisku fikcyjnego zatrudnienia cudzoziemców na część etatu w celu obejścia przepisów. Obserwuje się przypadki zawierania umów o pracę lub umów cywilnoprawnych na część etatu lub o zaniżonej wartości wynagrodzenia, które nie odzwierciedlają rzeczywistego wymiaru i charakteru świadczonej pracy. Wprowadzenie wymogu uzyskania wynagrodzenia na poziomie nie niższym niż 75% minimalnego ograniczy nadużycia, a dane o deklarowanym zatrudnieniu cudzoziemców będą bardziej wiarygodne. Rozwiązanie to ma zapobiegać przypadkom pozorowania zatrudnienia na potrzeby otrzymania świadczeń. Powiązanie to ma charakter prewencyjny i służy nie tylko ochronie przed wyłudzeniami, ale także zwiększeniu transparentności na rynku pracy.

Wprowadzane przepisy uzależniają prawo do świadczeń od wyżej zdefiniowanej aktywności zawodowej jedynie wnioskodawcy, nie odnoszą się natomiast do sytuacji zawodowej drugiego rodzica/opiekuna dziecka. Oznacza to, że świadczenia będą przysługiwać również rodzinie, w której jeden z rodziców kosztem aktywności zawodowej poświęca czas wychowaniu dzieci. Nie zmienia to jednak faktu, że cudzoziemcy, legalnie przebywający w Polsce powinni mieć środki niezbędne do utrzymania, a świadczenia na rzecz rodziny nie powinny być jedynym źródłem dochodu.

W art. 13 w ust. 3 w pkt 1 w lit. a–c ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci doprecyzowano elementy wniosku, wprowadzając konieczność podania numeru PESEL przez wszystkich wnioskodawców. Wprowadzenie obowiązku podawania numeru PESEL we wnioskach o świadczenie ma na celu zapewnienie skutecznej identyfikacji wnioskodawców, usprawnienie procesu obsługi spraw oraz zwiększenie bezpieczeństwa danych osobowych. Wymóg podania numeru PESEL umożliwi bowiem szybszą obsługę wniosków przez organy administracji publicznej – w szczególności przyspieszy proces weryfikacji prawa do świadczenia wychowawczego dla cudzoziemców określonych w art. 1 ust. 2 pkt 2 lit. c–f ww. ustawy, których wniosek musi zostać zweryfikowany w kilku bazach. Dodatkowo w odniesieniu do cudzoziemców, określonych

w art. 1 ust. 2 pkt 2 lit. c–f ww. ustawy, wprowadzono konieczność podawania rodzaju, serii, numeru i kraju wydania dokumentu, stanowiącego podstawę przekroczenia granicy oraz rodzaju, serii, numeru, daty wydania i daty ważności dokumentu potwierdzającego legalność pobytu w Polsce. Dokument podróży stanowi podstawowe źródło danych identyfikacyjnych cudzoziemca. W związku z tym, że mogą występować dokumenty o takich samych numerach, ale różnym rodzaju (np. paszport zwykły, paszport służbowy, dokument tożsamości cudzoziemca, paszport dyplomatyczny, paszport tymczasowy) wprowadzono obowiązek podawania rodzaju dokumentu. Brak wskazania rodzaju dokumentu może bowiem prowadzić do błędnej identyfikacji osoby lub utrudnić dostęp do właściwych danych w rejestrach. Dodatkowo zgodnie z art. 1 ust. 2 pkt 2 oraz art. 4 ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, świadczenie przysługuje wyłącznie cudzoziemcom legalnie przebywającym w Polsce. Wskazanie rodzaju, serii, numeru i daty ważności dokumentu legalizującego pobyt ułatwi ocenę spełnienia tego ustawowego warunku i umożliwi sprawdzenie tych danych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie jak dotychczas jedynie w systemie SI Pobyt, ale także w systemie Komendanta Głównego Straży Granicznej. Wprowadzenie tych rozwiązań znacząco ograniczy ryzyko nadużyć i podwójnego ubiegania się o świadczenie. Dane w zakresie dokumentu stanowiącego podstawę przekroczenia granicy oraz potwierdzającego legalność pobytu należy podawać również w odniesieniu do dzieci cudzoziemców, o których mowa art. 1 ust. 2 pkt 2 lit. c–f. Dodatkowo wprowadzono obowiązek wskazywania adresu zamieszkania dzieci. Do tej pory obowiązek ten dotyczył jedynie spraw, w których miały zastosowanie przepisy o koordynacji systemów zabezpieczeń społecznych.

Podanie adresu zamieszkania dziecka cudzoziemca we wniosku o świadczenie wychowawcze ułatwi Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych zweryfikowanie czy przesłanka zamieszkiwania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej została spełniona. Jest to szczególnie istotne w sytuacjach, gdy na podstawie innych danych zachodzi podejrzenie, że dziecko może przebywać za granicą. Organ w takiej sytuacji posiadając dane adresowe dziecka może ewentualnie dokonać czynności sprawdzających.

W związku z wprowadzeniem warunków do wypłaty świadczenia wychowawczego, które co miesiąc muszą być badane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, konieczne jest wprowadzenie ust. 1a w art. 21 ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, aby określić dla tej grupy osób termin wypłaty świadczenia. Termin ten musi być dłuższy niż dla innych grup, gdyż wymaga weryfikacji w bazie PESEL i rejestrze prowadzonym przez Komendanta Głównego Straży Granicznej.

Stworzenie rozwiązania polegającego na wymianie danych między systemami, oprócz badania spełnienia warunków do wypłaty świadczenia na rzecz rodziny, pozwoli zautomatyzować wiele procesów administracyjnych. Ułatwi obieg informacji między różnymi służbami i instytucjami, co doprowadzi do szybszego wykrywania i skutecznego reagowania na występujące nieprawidłowości. Informacja o wstrzymaniu przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych prawa do wypłaty świadczeń na rzecz rodziny będzie bowiem widoczna dla jednostek samorządu terytorialnego, które na tej podstawie będą mogły zweryfikować zasadność wypłacania świadczeń przyznanych przez gminę. Pozwoli to w wielu przypadkach uniknąć konieczności prowadzenia postępowania o zwrot nienależnie pobranego świadczenia, który w przypadku cudzoziemców jest bardzo trudny do wyegzekwowania, a prowadzenie postępowań w takich sprawach wiąże się z dodatkowymi kosztami.

Projektowane rozwiązanie pozwoli również na skuteczną identyfikację osób, które podają nieprawdziwe dane albo podają różne dane na potrzeby różnych rejestrów, np. legitymując się różnymi dokumentami. Ułatwi także gromadzenie kompletnych i precyzyjnych informacji dotyczących cudzoziemców, ich wjazdów i wyjazdów oraz legalności ich pobytu.

Przedłużenie legalności pobytu uchodźców z Ukrainy i wynikające z tego prawa

Zmiany w ustawie z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa dotyczą przedłużenia do dnia 4 marca 2026 r. okresu, w którym pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obywateli Ukrainy, którzy przybyli na terytorium Polski w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium Ukrainy, jest uznawany za legalny (zmiana art. 2 ust. 1 i 2 ustawy) oraz związanego z tym dostępu do rynku pracy. Jednocześnie wprowadza rozwiązania uszczelniające system udzielania wsparcia i likwiduje niektóre dotychczas obowiązujące rozwiązania nadzwyczajne.

Obecnie okres, w którym pobyt obywateli Ukrainy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest uznawany za legalny (obywateli Ukrainy korzystających na tym terytorium z ochrony czasowej poprzez instytucje ustawy specjalnej) kończy się z dniem 30 września 2025 r., co zostało ukształtowane przepisami ustawy z dnia 15 maja 2024 r. o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2024 r. poz. 854). Decyzja wykonawcza Rady (UE) 2024/1836 z dnia 25 czerwca 2024 r. w sprawie przedłużenia tymczasowej ochrony wprowadzonej decyzją wykonawczą (UE) 2022/382, wydana na podstawie art. 4 ust. 2 dyrektywy Rady 2001/55/WE z dnia 20 lipca 2001 r. w sprawie minimalnych standardów przyznawania tymczasowej ochrony na wypadek masowego napływu wysiedleńców oraz środków wspierających równowagę wysiłków między Państwami Członkowskimi związanych

z przyjęciem takich osób wraz z jego następstwami (Dz. Urz. UE L 212 z 07.08.2001, str. 12 – Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 19, t. 4, str. 162), zwanej dalej „dyrektywą 2001/55/WE”, dokonała przedłużenia okresu udzielania tej ochrony do dnia 4 marca 2026 r. W ocenie projektodawcy zasadne jest, aby wykonanie zobowiązań wynikających z dyrektywy 2001/55/WE, w odniesieniu do tych cudzoziemców, którzy objęci są zakresem przepisów ustawy specjalnej, odbyło się przez wydłużenie funkcjonowania instytucji uregulowanych w tej ustawie.

Projekt przewiduje ponadto przedłużenie do dnia 4 marca 2026 r.:

- a) okresu, w którym organ gminy może upoważnić pracowników administracji publicznej lub jednostek organizacyjnych danej gminy, zgłoszonych przez ich pracodawców jako wolontariuszy do wykonywania czynności wynikających z art. 4 ustawy i art. 10 ust. 1 pkt 10 ustawy z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności (zmiana art. 4 ust. 20a ustawy),
- b) okresu, w którym dopuszcza się tymczasowe wykorzystanie oddanego do użytkowania obiektu budowlanego, na potrzeby zamieszkania zbiorowego obywateli Ukrainy, o których mowa w art. 1 ust. 1 ustawy (zmiana art. 12a ust. 1 ustawy),
- c) okresu ważności wizy krajowej obywatela Ukrainy oraz zezwolenia na pobyt czasowy udzielonego obywatelowi Ukrainy, terminu do opuszczenia przez obywatela Ukrainy terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz terminu dobrowolnego powrotu obywatela Ukrainy, okresu ważności kart pobytu, polskich dokumentów tożsamości cudzoziemca oraz dokumentów „zgoda na pobyt tolerowany” wydanych obywatelom Ukrainy,
- d) okresu, w którym pobyt obywatela Ukrainy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie: wizy Schengen wydanej przez organ polski, wizy wydanej przez inne państwo obszaru Schengen, dokumentu, o którym mowa w art. 1 ust. 2 lit. a rozporządzenia Rady (WE) nr 1030/2002 z dnia 13 czerwca 2002 r. ustanawiającego jednolity wzór dokumentów pobytowych dla obywateli państw trzecich (Dz. Urz. UE L 157 z 15.06.2002, str. 1, z późn. zm. – Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 19, t. 6, str. 3, z późn. zm.), wydanego przez właściwy organ innego państwa obszaru Schengen, albo innego dokumentu pobytowego wydanego przez organ tego państwa, uprawniającego do podróży po terytorium innych państw tego obszaru oraz w ramach ruchu bezwizowego uznaje się za legalny, okresu niestosowania art. 142 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2025 r. poz. 1079) w postępowaniach w sprawie udzielenia zezwolenia na pobyt czasowy w celu prowadzenia działalności gospodarczej (zmiana art. 42 ustawy),
- e) okresu, w którym udziela się obywatelowi Ukrainy zezwolenia na pobyt czasowy na okres 1 roku licząc od dnia wydania decyzji, w przypadku gdy nie spełnia on wymogów

udzielenia zezwolenia na pobyt czasowy ze względu na deklarowany cel pobytu lub okoliczności, które są podstawą ubiegania się o to zezwolenie, nie uzasadniają jego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez okres dłuższy niż 3 miesiące, lub wobec obywatela Ukrainy zachodzą okoliczności uzasadniające odmowę udzielenia mu zezwolenia na pobyt czasowy inne niż określone w art. 100 ust. 1 pkt 2–5 lub art. 165 ust. 1 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach lub gdy udziela się obywatelowi Ukrainy zezwolenia na pobyt czasowy na okres 6 miesięcy w sytuacji o której mowa w art. 181 ust. 1 lub art. 185a ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (zmiana art. 42a ust. 1 ustawy),

f) okresu, w którym można nie wszczynać, w przypadkach, o których mowa w art. 302 ust. 1 pkt 1–8 i 10–16 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, postępowania w sprawie zobowiązania cudzoziemca do powrotu wobec obywatela Ukrainy, a wszczęte postępowanie w tej sprawie umorzyć, jeżeli przemawia za tym ważny interes tego obywatela (zmiana art. 42b ustawy),

g) okresu, w którym minister właściwy do spraw zdrowia może nadać numer odpowiadający numerowi prawa wykonywania zawodu na wniosek lekarza albo lekarza dentysty, który uzyskał zaświadczenie, o którym mowa w art. 9 ust. 7 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (Dz. U. z 2024 r. poz. 1287, z późn. zm.), i zgłosił zamiar udzielania świadczeń zdrowotnych obywatelom Ukrainy (zmiana art. 63 ustawy),

h) okresu, w którym niewypłacana jest dotacja oświatowa na słuchaczy niepublicznych szkół kształcących osoby dorosłe będących obywatelami Ukrainy, którzy nie są uwzględniani przy podziale środków z Funduszu Pomocy (zmiana art. 50a),

i) okresu, w którym umożliwia się prowadzenie w grupie międzyszkolnej dodatkowej nauki języka polskiego, o której mowa w art. 165 ust. 7 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2025 r. poz. 1043, z późn. zm.) do dnia 4 marca 2026 r. (zmiana art. 55b).

Dodatkowo propozycja przedłużenia art. 100d ust. 1 ustawy specjalnej zmierza do wydłużenia okresu spoczywania terminów załatwiania przez wojewodów określonych spraw administracyjnych cudzoziemców do dnia 4 marca 2026 r. Dotyczy to postępowań w sprawach udzielenia zezwolenia na pobyt czasowy, udzielenia zezwolenia na pobyt stały, udzielenia zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej, zmiany zezwolenia na pobyt czasowy i pracę, zmiany zezwolenia na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji, cofnięcia cudzoziemcom zezwolenia na pobyt czasowy, cofnięcia zezwolenia na pobyt stały oraz cofnięcia zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej. Ustanowienie podstawy prawnej dla

„spoczywania” terminów dla rozpatrzenia spraw administracyjnych cudzoziemców przez wojewodów uzasadnione było od początku kolejnymi wzrostami liczby wniosków o udzielenie zezwoleń pobytowych, stanowiącymi skutki pośrednie agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę w dniu 24 lutego 2022 r. oraz masowego napływu cudzoziemców, głównie obywateli Ukrainy, na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Jako przykład takiego skutku należy wskazać choćby to, że wraz z rozpoczęciem działań wojennych utracona została prawie w całości możliwość wydawania wiz przez polskie urzędy konsularne znajdujące się na terytorium Ukrainy, a które to wizy stanowiły częstokroć podstawy legalnego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obywateli Ukrainy, niedecydujących się na składanie wniosków do wojewodów o udzielenie zezwoleń pobytowych. Z chwilą utraty tej możliwości zwiększyła się grupa przebywających już na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (przed dniem 24 lutego 2022 r.) obywateli Ukrainy zainteresowanych ubieganiem się o udzielenie zezwoleń pobytowych, w szczególności zezwoleń na pobyt czasowy. Z dniem 1 kwietnia 2023 r. wprowadzono w art. 42 ust. 13 i n. ustawy specjalnej możliwość ubiegania się przez obywateli Ukrainy, których pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest uznawany za legalny na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy specjalnej, a zatem korzystających w Rzeczypospolitej Polskiej z ochrony czasowej, o określone rodzaje zezwolenia na pobyt czasowy. Dodatkowo obecnie trwają prace legislacyjne nad projektem ustawy o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw (UD163) przewidującym możliwość składania wniosków w postaci elektronicznej z wykorzystaniem usługi online za pośrednictwem Modułu Obsługi Spraw (MOS). Wprowadzenie ww. rozwiązań ma jednocześnie umożliwić składanie tzw. wniosków o status „CUKR”. Możliwość zalegalizowania pobytu obywateli Ukrainy (posiadających status „UKR” oraz mających przedłużone tytuły pobytowe na podstawie właściwych przepisów ustawy pomocowej) oznaczałoby konieczność zalegalizowania pobytu około 1 miliona obywateli Ukrainy, którzy złożyliby wnioski w zbliżonym czasie.

W ocenie projektodawcy powody dla ustanowienia czasowego „spoczywania” terminów trwają dalej i zasadne jest, aby okres tego „spoczywania” przedłużyć do dnia 4 marca 2026 r., tj. do dnia proponowanej w całokształcie perspektywy stosowania instytucji pomocowych wobec obywateli Ukrainy w związku z wojną trwającą na terytorium tego państwa. Podkreślenia wymaga fakt, że liczbę obywateli Ukrainy posiadających status „UKR” szacuje się w Polsce na ponad 992 tys. osób. Natomiast przez cały 2024 r. do wszystkich wojewodów wpłynęło, według aktualnych danych statystycznych, ponad 600 tysięcy wniosków o legalizację pobytu. Przy tak dużej liczbie wniosków rezygnacja z zawieszenia terminów na załatwienie spraw wiązałaby się ze składaniem ponagleń, skarg zwykłych, podań oraz skarg do

sądów wojewódzkich na bezczynność wojewodów przez pośredników w sprawach cudzoziemców, które miałyby wymusić na organie procedowanie wniosków poza przyjętą organizacją pracy, tj. realizacją wniosków według kolejności wpływów. W związku z powyższym część pracowników, która obecnie prowadzi postępowania dotyczące legalizacji pobytu cudzoziemców musiałaby zostać przekierowana do obsługi tychże skarg i ponagleń, kosztem wydawania decyzji administracyjnych. Wszystkie powyższe czynności paraliżowałyby działania organów administracji zmuszając je do procedowania w pierwszej kolejności ponagleń, skarg zwykłych, podań oraz skarg do sądów wojewódzkich na bezczynność wojewodów, co wydłużałoby o kolejne tygodnie procedowanie wniosków pobytowych. Jednocześnie należy podkreślić, że przepis ten w żaden sposób nie zwalnia wojewodów z obowiązku prowadzenia postępowań administracyjnych.

Uszczelnienie systemu udzielania pomocy. Wygaszenie części działań pomocowych

Mając na uwadze wyrok Trybunału Sprawiedliwości w sprawie C-753/23 i konkluzje ze spotkania Rady Unii Europejskiej w sprawie przedłużenia tymczasowej ochrony, mówiące o tym, że nie należy przyjmować żadnej wykładni, która nakłada na państwo członkowskie obowiązek udzielenia ochrony czasowej osobie, która już taką ochronę otrzymała w innym państwie członkowskim, projekt przewiduje zmianę brzmienia art. 3 ust. 3 pkt 3. Dotychczas organy gmin niejednokrotnie zgłaszały wątpliwości, czy powinny nadawać numer PESEL ze statusem UKR osobom, które mają już, często od dłuższego czasu, przyznaną ochronę czasową w innym państwie członkowskim. Kontrowersje budziły w szczególności sytuacje, w których chęć zmiany kraju, udzielającego ochrony była podyktowana wysokością i rodzajem oferowanego przez poszczególne kraje wsparcia dla uchodźców i zmian w tym obszarze. Dlatego też jasne stanowisko, wyrażone na poziomie unijnym, pozwala na doprecyzowanie przepisów projektowanej ustawy w taki sposób, który jednoznacznie wyklucza możliwość udzielenia ochrony tymczasowej osobom, które po wybuchu wojny taką ochronę już nabyły w innym kraju. W ślad za zmianą w art. 3 odpowiednim zmianom uległy zapisy w art. 4 ust. 17a oraz w art. 11 ust. 4.

Projekt przewiduje również rozwiązanie odstępujące od możliwości nadawania uprawnień obywatelom Ukrainy, którzy krótkoterminowo przekraczają granicę na podstawie zezwolenia na przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego. Osoby te bowiem przekraczają granicę jedynie krótkoterminowo, a charakter ich pobytu na terenie Rzeczypospolitej Polskiej nie jest związany bezpośrednio z działaniami wojennymi na terytorium Ukrainy (zmiana art. 2 ust. 3 pkt 4 ustawy). Konsekwencją tej zmiany jest również zmiana art. 4 ust. 4 pkt 20a w zakresie składanego oświadczenia.

Zaproponowana w art. 2 w ust. 3a ustawy zmiana doprecyzowująca, tj. przekazywanie przez Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców na bieżąco Komendantowi Głównemu Straży Granicznej, informacji o dokumentach, o których mowa w art. 2 ust. 3 pkt 1 i 2, ma ułatwić prawidłowe prowadzenie rejestru Komendantowi Głównemu Straży Granicznej, w tym procesu odbierania obywatelom Ukrainy statusu UKR, którzy posiadają legalny pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Zmiany art. 3 w ust. 4 pkt 1 lit e i f polegające na dodaniu rodzaju, numeru i serii dokumentu stanowiącego podstawę przekroczenia granicy wynikają z zebranych doświadczeń związanych z rozwojem i utrzymaniem Rejestru. Umożliwi to dokładniejszą identyfikację osoby oraz pomoże w wykrywaniu nadużyć związanych z tożsamością. Dalsze utrzymanie regulacji zawartej w ust. 6 nie znajduje uzasadnienia, gdyż brak jest możliwości wykorzystania odwzorowania własnoręcznego podpisu osoby, co z kolei stoi w kolizji z zasadą celowości i proporcjonalności. Propozycja dodania punktu 7 ma na celu, aby dane biometryczne w postaci odcisków linii papilarnych pobrane na podstawie niniejszej ustawy pozwalały na jednoznaczną identyfikację osób.

Zmiana w art. 4 ust. 2 i ust. 8 kończy możliwość złożenia wniosku o nadanie numeru PESEL UKR oraz złożenia odcisków palców w miejscu pobytu osoby. Powyższa zmiana wynika z potrzeby racjonalnego zarządzania i efektywnego wykorzystywania sprzętu teleinformatycznego (komputerów mobilnych – laptopów oraz wydzielonej sieci komórkowej z usługą APN), przekazanego do realizacji spraw związanych z obsługą spraw obywatelskich w Systemie Rejestrów Państwowych oraz optymalizacją kosztów ponoszonych w związku z zapewnieniem mobilnej obsługi tych procesów. Zwłaszcza, że część kosztów generuje konieczność zachowania gotowości do realizacji zadania, bez względu na to, czy pojawi się rzeczywista potrzeba realizacji.

Powyższa propozycja przede wszystkim opiera się na statystykach dotyczących stale zmniejszającej się liczby nadawanych numerów PESEL przez organy gmin, jak i wynikającym z tego faktu znacznym ograniczeniem zużycia transferu sieci w usłudze APN. Trend stale zmniejszającego się zapotrzebowania na mobilną obsługę, przedstawiają poniższe dane.

- W 2022 r. zakupiono 2000 stacji mobilnych (laptopów) oraz modemów i kart SIM wraz z usługą APN (usługa do 31.03.2023 r.).
- W 2023 r. kontynuowano usługę tylko dla 1500 kart SIM z usługą APN (usługa w okresie 01.04.2023 r. do 31.03.2024 r.).
- W 2024 r. przedłużono usługę dla 1500 kart do 31.03.2025 r., przy czym na koniec 2024 r. w użyciu było tylko 500 aktywnych kart w usłudze, a w znacznej części z nich był to

transfer na poziomie zupełnie pomijalnym. Dodatkowo, część urzędów wobec nierealizowania już tych zadań zwróciło sprzęt komputerowy oraz karty i modemy.

Wyeliminowanie usługi wyjazdowej zmniejsza koszty nie tylko sprzętowe, ale również koszty logistyczne i organizacyjne (transport, czas pracy urzędników), a także powoduje zmniejszenie obciążeń dla pracowników gmin, ograniczając opóźnienia i przeciążenia kadrowe.

Podkreślenia wymaga fakt, że zapis ten w żaden sposób nie utrudni nadawania numeru PESEL osobom, które ze względu na stan zdrowia lub niepełnosprawność nie są w stanie osobiście złożyć wniosku, co znajduje potwierdzenie w treści art. 4 ust. 3 ustawy pomocowej. Zgodnie z powołanym przepisem w imieniu osoby nieposiadającej zdolności do czynności prawnych lub posiadającej ograniczoną zdolność do czynności prawnych ubiegającej się o nadanie numeru PESEL albo osoby, która ze względu na stan zdrowia lub niepełnosprawność nie jest w stanie samodzielnie złożyć wniosku, wniosek może zostać złożony przez przedstawiciela. Ustawodawca wskazuje w tym zakresie szeroki katalog osób uprawnionych tj. jedno z rodziców, opiekun, kurator, opiekun tymczasowy, o którym mowa w art. 25, lub osoba sprawująca faktyczną pieczę nad dzieckiem. Natomiast w przypadku braku takich osób numer PESEL może zostać nadany z urzędu. Powyższe rozwiązania prawne skutecznie zabezpieczają interesy osób należących do grup wrażliwych i zapewniają im dostęp do procedury nadawania numeru PESEL.

Wprowadzona zostaje konieczność potwierdzenia więzów rodzinnych obywatela państwa trzeciego z obywatelem Ukrainy stosowną dokumentacją, tj. dokumentami stanu cywilnego lub innymi dokumentami wydanymi przez właściwe władze kraju. Z konieczności przedłożenia właściwych dokumentów, które potwierdzają więzy rodzinne, zwolnione zostaną osoby, których więzi rodzinne będą możliwe do potwierdzenia na podstawie danych znajdujących się w rejestrze PESEL. Dotyczy to przykładowo dzieci obywateli Ukrainy urodzonych na terytorium Polski. W takim przypadku kierownik urzędu stanu cywilnego, który sporządził akt urodzenia oraz nadający numer PESEL, dokonuje rejestracji w rejestrze PESEL tzw. powiązania parentyzacyjnego. W rekordzie dziecka w rejestrze PESEL kierownik urzędu stanu cywilnego rejestruje numery PESEL rodziców, jeżeli zostały im nadane (art. 8 pkt 3a ustawy o ewidencji ludności). W takim przypadku nie będzie konieczne przedkładanie odpowiednich dokumentów, gdyż wskazane więzi rodzinne wynikają właśnie z rejestru PESEL.

Powyższa regulacja wynika z prób nadużycia przepisów ustawy pomocowej i prób zalegalizowania pobytu przez obywateli państw trzecich, którzy nigdy nie pozostawali w relacjach rodzinnych z obywatelami Ukrainy.

Propozycja dodania w art. 4 ustępu 14a umożliwi wykorzystanie mechanizmów identyfikacji biometrycznej w obszarze wizerunku osoby przy nadawaniu numeru PESEL obywatelowi Ukrainy. Ust. 14a zakłada w procesie weryfikacji danych określonym w ust. 14 wykorzystanie fotografii i przekazanie jej do Komendanta Głównego Straży Granicznej, który przy użyciu mechanizmów identyfikacji biometrycznej zweryfikuje w swoich zasobach fakt przekroczenia granicy przez osobę i jej dane. W wyniku weryfikacji może dojść do sytuacji niezgodności między danymi przekazywanymi przez ministra w procesie weryfikacji a danymi osobowymi w bazie Komendanta Głównego Straży Granicznej. Projektowany przepis przejściowy w tym obszarze z kolei stwarza podstawy prawne dla możliwości przeprowadzenia procesu weryfikacji z wykorzystaniem biometrii czy danej osobie, której wizerunek posiada minister właściwy do spraw informatyzacji, nie został nadany więcej niż jeden numer PESEL, a tym samym utworzona więcej niż jedna tożsamość w rejestrze PESEL, w tym z różnymi danymi osobowymi. Efektem weryfikacji powinno być zidentyfikowanie zwielokrotnionych tożsamości w rejestrze PESEL lub tożsamości, do których przypisane są inne dane. Po zidentyfikowaniu nieprawidłowości powinny zostać one wyjaśnione przez organ gminy, który nadał numer PESEL, co pozwoli usunąć niezgodności w danych lub anulowanie jednego z numerów PESEL osoby. Do prowadzenia czynności wyjaśniających, a także zasad postępowania w przypadku wykazania w toku weryfikacji, że danej osobie nadano więcej niż jeden numer PESEL zastosowanie będą mieć przepisy ustawy o ewidencji ludności. Mechanizmem BMS dysponuje obecnie jedynie Komendant Główny Straży Granicznej, natomiast nie są one jeszcze wykorzystywane w Systemie Rejestrów Państwowych (planowane w perspektywie kilku lat). Dlatego proces, którego dotyczy projekt będzie realizowany etapami i w zależności od dostępnych zasobów, poziomu gotowości instytucji. Wypracowanie zasad wymiany danych w celu wykorzystania mechanizmu BMS przez Straż Graniczną na podstawie danych Ministerstwa Cyfryzacji wymagać będzie przeprowadzenia analizy procesów, prac technicznych i wytwórczych. Na etapie prac legislacyjnych nie ma możliwości przewidzenia precyzyjnego terminu realizacji takich prac, ponieważ wiele czynników może zmieniać się w czasie – zarówno po stronie technicznej, jak i organizacyjnej (np. przepływ informacji między podmiotami, harmonogram prac wdrożeniowych). Przepis ma na celu stworzenie podstaw prawnych dla podjęcia współpracy pomiędzy Ministerstwem Cyfryzacji i Komendantem Głównym Straży Granicznej, w tym zapewnienie podstaw prawnych do wykorzystywania mechanizmów biometrycznych w sytuacjach kryzysowych i nadzwyczajnych. Dlatego też korzystanie z mechanizmu jest w zaproponowanym brzmieniu fakultatywne i będzie mogło zostać uruchomione w momencie przeprowadzenia stosownych

prac integracyjnych w obydwu instytucjach. Przepis ten ma na celu zostawienie organom dużego zakresu uznaniowości, aby uniknąć sztucznego przyspieszenia działań tylko po to, by dostosować się do sztywnej daty zawartej w przepisach, co mogło by prowadzić do błędów i nieefektywności. Zapis ten nie oznacza dowolności ani braku zobowiązań – stanowi raczej ramę dla odpowiedniego do sytuacji wdrożenia przepisów. Przepisy te są niezbędne w celu poprawy jakości danych w rejestrze PESEL i rejestrze obywateli Ukrainy, w tym wyeliminowania przypadków utworzenia więcej niż jednej tożsamości dla tej samej osoby, co jest szczególnie istotne w związku z istniejącą do 1 lipca 2024 r. możliwością nadania numeru PESEL UKR na podstawie innych niż ważny paszport dokumentów. Proces przewidziany w przepisie przejściowym służy weryfikacji danych wstecznie, dla numerów PESEL obywateli Ukrainy nadanych od wybuchu wojny na Ukrainie podczas gdy proces przewidziany w ust. 14a zakłada weryfikację bieżącą dla nowo nadawanych numerów PESEL.

Propozycja zmiany art. 4 ust. 17k ustawy sprowadza się do zmiany sposobu rejestracji w rejestrze PESEL danych dotyczących zmiany statusu UKR na status UE. Wynika ona z konieczności zapewnienia podmiotowi udzielającemu świadczeń na podstawie ustawy specjalnej możliwości weryfikacji, w jakim czasie w rekordzie cudzoziemca figurowały dane o statusie UKR, a tym samym egzekwowania zwrotu nienależnie pobranych przez cudzoziemca świadczeń. Zmiana ma charakter techniczny i dotyczy jedynie sposobu rejestracji zmiany danych dotyczących statusu UKR.

Dodanie w art. 4 ust. 17l ma na celu uregulowanie w przepisach ustawy specjalnej sposobu zarządzania statusem UKR w przypadku cudzoziemców, którzy w dacie nadania statusu UKR posiadali jeden z dokumentów, wymienionych w art. 2 ust. 3 pkt 1. Mając na uwadze, że osoby takie mogły korzystać ze świadczeń przewidzianych w ustawie specjalnej, zmiana statusu na NUE powinna zostać dokonana przez rejestrację zmiany danych ze wskazaniem, jako daty zmiany statusu, daty nadania statusu UKR. Taki sposób rejestracji danych pozwoli na weryfikację przez podmiot, który przyznawał dane świadczenie, w jakim czasie w rekordzie cudzoziemca figurowały dane o statusie UKR, a tym samym egzekwowanie zwrotu nienależnie pobranych przez cudzoziemca świadczeń. Zmiana nie wpłynie na wzrost kosztów związanych z realizacją zadania. Zmiana formalizuje dotychczasową praktykę organów gmin.

Celem zmiany treści art. 4 ust. 20b jest wskazanie organu gminy właściwego do rejestracji danych małoletniego cudzoziemca ze statusem UKR, o których mowa w art. 8 pkt 3–3a ustawy o ewidencji ludności, tj. imienia i nazwiska rodzowego rodziców oraz ich numerów PESEL. Gromadzenie takich danych w rejestrze PESEL pozwala na pobranie, na podstawie art. 10 ust.

1a pkt 1 ustawy specjalnej, danych dziecka przez rodzica posiadającego elektroniczny dokument DIIA. Zmiana formalizuje dotychczasową praktykę organów gmin.

Propozycja zmiany brzmienia przepisu art. 10 ust. 1a ustawy specjalnej ma na celu ujednolicenie odesłań zawartych w całym art. 10. W chwili obecnej w ust. 1 mowa jest o tym, że dokument elektroniczny udostępniany jest obywatelowi Ukrainy w aplikacji mObywatel w rozumieniu ustawy z dnia 26 maja 2023 r. o aplikacji mObywatel (Dz. U. z 2024 r. poz. 1275, z późn. zm.). Takie brzmienie art. 10 ust. 1 ustawy specjalnej zostało ukształtowane z dniem 14 lipca 2023 r. na mocy art. 52 pkt 1 lit. a ustawy o aplikacji mObywatel. Ustawa ta nie zmieniła jednak art. 10 ust. 1a, który wszedł w życie z dniem 5 czerwca 2023 r. (dotyczy udostępniania dokumentu elektronicznego dla małoletniego obywatela Ukrainy). W konsekwencji przepis ten odwołuje się obecnie do publicznej aplikacji mobilnej, o której mowa w art. 19e ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne, a zatem przepisu, który już nie obowiązuje (został uchylony z dniem 14 lipca 2023 r. na mocy ustawy o aplikacji mObywatel). W konsekwencji istnieje niewątpliwie potrzeba zawarcia również w art. 10 ust. 1a ustawy specjalnej właściwego odesłania do aplikacji mObywatel jako środka technicznego udostępniania dokumentu elektronicznego.

Zasadniczym celem zmiany art. 12 ustawy jest określenie terminu zakończenia przyjmowania nowych osób do Ośrodków Zbiorowego Zakwaterowania (OZZ) na dzień 31 października 2025 r., poza grupami wrażliwymi wskazanymi w ustawie. Tym samym wygaszany jest częściowy system dopłat za zakwaterowanie.

Od dnia 1 listopada 2025 r. wojewoda będzie mógł udzielić pomocy w postaci zakwaterowania i wyżywienia:

- dzieciom, na które pobierane jest świadczenie wychowawcze w przypadku odpłatności 15zł/osobodzień,
- emerytom, którzy pobierają polskie świadczenie emerytalne w przypadku odpłatności w wysokości 15 zł/osobodzień,
- osobom posiadającym orzeczenie o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności umiarkowanym i znacznym lub orzeczenie równoważne,
- tym, którzy ukończyli: w przypadku kobiet – 60. rok życia, w przypadku mężczyzn – 65. rok życia, o ile nie pobierają polskiego świadczenia emerytalnego;
- kobietom w ciąży lub osobom wychowującym dziecko do 12 miesiąca życia, na podstawie przedstawionych dokumentów;

- samotnie sprawującym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej opiekę nad trojgiem i więcej dzieci, o ile przynajmniej jedno z dzieci nie ukończyło 7. roku życia, na podstawie przedstawionych dokumentów;

- małoletnim w pieczy zastępczej lub małoletnim, na których nie jest pobierane świadczenie wychowawcze;

- osobom sprawującym opiekę nad osobami, o których mowa w art. 12 ust. 17c pkt 1, o ile nie pobierają świadczenia pielęgnacyjnego;

- opiekunom tymczasowym ustanowionym dla małoletnich, o których mowa w art. 25a ust. 1 lub opiekunom ustanowionym przez władze ukraińskie, o których mowa w art. 25¹ ust. 1;

- pełnoletnim uczniom szkoły ponadpodstawowej prowadzącej kształcenie w formie dziennej, o której mowa w art. 18 ust 1 pkt 2 lit. a-d ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe nie dłużej niż do końca roku szkolnego, w którym ukończą 20 rok życia;

- osobom bezpośrednio po hospitalizacji finansowanej przez Narodowy Fundusz Zdrowia lub Fundusz Pomocy, trwającej przynajmniej 7 dni, nie dłużej niż do ustania przyczyny będącej powodem hospitalizacji.

Ze względu na brak jednolitości w sposobie rozpatrywania wniosków o zwolnienie z partycypacji w kosztach pomocy ze względu na trudną sytuację życiową w poszczególnych województwach, zdecydowano o nieprzedłużaniu tego narzędzia. W wyniku konsultacji społecznych rozszerzono za to katalog osób, którym wojewoda może udzielić wsparcia w postaci zakwaterowania i wyżywienia. W grupie tej znalazła się młodzież, która do osiągnięcia pełnoletności nie zdążyła jeszcze zakończyć edukacji na poziomie ponadpodstawowym oraz osoby z poważnymi schorzeniami, wymagającymi hospitalizacji, które po zakończonym leczeniu, nadal pozostają w szpitalu, gdyż nie mają gdzie odbyć rekonwalescencji i dojść do zdrowia. Przesłanka ta stanowi również odpowiedź na zdarzenia losowe, które są trudne do przewidzenia i dają możliwość wojewodzie zapewnienia bezpłatnego zakwaterowania i wyżywienia osobom po np. ciężkim wypadku, zawale, czy udarze.

Obecnie ponad 50% osób dopłaca do zamieszkiwania w OZZ. W dużej mierze są to osoby pracujące, które powinny się usamodzielniać i wyprowadzić z miejsc zbiorowego zakwaterowania lub ponosić pełne koszty zamieszkiwania. Prowadzony obecnie przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji projekt „Wspólnie do niezależności” współfinansowany ze środków europejskich, ma na celu pomóc takim właśnie osobom w osiągnięciu niezależności. Utrzymanie do 31 października 2025 r. obecnie obowiązujących

przepisów pozwoli im na znalezienie mieszkania i wyprowadzenie z ośrodka. Zmiany zaprojektowane w ustawie od 1 listopada 2025 r. dotyczą w równym stopniu osób nowoprzybyłych, jak i tych, które obecnie zamieszkują w OZZ. W przypadku decyzji o chęci kontynuowania zamieszkiwania w obiekcie, który pełni również funkcję ośrodka zbiorowego zakwaterowania przez osoby nieuprawnione na podstawie projektowanej ustawy, może się ono odbywać wyłącznie na zasadach komercyjnych i nie może powodować prawa do roszczeń ze środków Skarbu Państwa. Dodatkowo z zachowaniem wyjątków przewidzianych w ustawie, zwiększono do 20 minimalną liczbę osób, które muszą zamieszkiwać w obiekcie aby można było go uznać za OZZ z wyłączeniem osób, w ukraińskiej pieczy zastępczej za zgodą ministra właściwego do spraw rodziny.

Dotychczasowe doświadczenia pokazały, że większe obiekty łatwiej nadzorować i dotrzeć do ich mieszkańców z informacjami oraz ofertami wsparcia. Dodatkowo mniejsza liczba obiektów ułatwi NGO dostęp do grup wrażliwych w celu niesienia im stosownej pomocy. Wymóg minimalnej liczby 20 osób w obiekcie odnosi się wyłącznie do grup wrażliwych określonych w art. 12 ust. 17c, których pobyt w obiekcie jest finansowany ze środków Funduszu Pomocy, a nie osób zamieszkujących tam komercyjnie. Dodatkowo proponowana zmiana zdejmuje warunek dotyczący minimalnej liczby mieszkańców w obiektach dedykowanych wyłącznie ukraińskiej instytucjonalnej pieczy zastępczej. W związku z powyższym nie będzie już konieczności przygotowywania dodatkowych wniosków przez wojewodów na podstawie art. 12 ust. 1 pkt. 4 dotyczących zasilenia z Funduszu Pomocy, a wymagana będzie jedynie zgoda ministra właściwego do spraw rodziny, który potwierdzi, że w danym obiekcie finansowane są ze środków Funduszu Pomocy osoby uprawnione.

Według danych z czerwca 2025 r. funkcjonuje 6 ośrodków z dziećmi z ukraińskiej instytucjonalnej pieczy zastępczej, które spełniają nowe kryteria definicji ośrodka zbiorowego zakwaterowania.

Zmiana polegająca na dodaniu w art. 12 ust. 17k ma charakter porządkowy i jest potwierdzeniem dotychczasowej praktyki. Zapewnia godne mieszkanie w obiektach zakwaterowania zbiorowego dla obywateli Ukrainy dostosowujących się do obowiązujących norm społecznych i regulaminów. Zmiana ma na celu ograniczenie incydentów i interwencji Policji, Sądu Rodzinnego i pracowników socjalnych w obiektach OZZ. Stanowi ona również rozwiązanie problemu osób, które nie będą chciały się wyprowadzić z OZZ, pomimo braku podstaw do finansowania ich pobytu. Biorąc pod uwagę fakt, że zgodnie z obowiązującymi przepisami art. 12 wojewoda może zapewnić pomoc w postaci zakwaterowania i wyżywienia, natomiast nie stanowi to jego obowiązku, ani też prawa, które bezwarunkowo przysługuje

uchodźcom z Ukrainy, nie ma konieczności doprecyzowania formy wykwaterowania. Projektowany przepis ugruntowuje dotychczas stosowaną praktykę i stanowi jasny sygnał dla mieszkańców ośrodków, którzy nagminnie łamią zasady życia społecznego, bądź stanowią zagrożenie dla innych mieszkańców, że takie zachowania nie pozostaną bezkarne. Zakwaterowanie w ośrodku nie ma postaci formalnoprawnej. Nakaz wykwaterowania również nie wymaga określenia formy. W związku z faktem, że ten rodzaj wsparcia nie jest obligatoryjny, od jego nieudzielenia nie przysługuje odwołanie.

Budynki wykorzystywane na Ośrodki Zbiorowego Zakwaterowania

Obiekt, który jest przeznaczony do zakwaterowania więcej niż 20 osób, musi uzyskać pozytywną opinię dotyczącą spełniania podstawowych wymogów, wydaną przez nadzór budowlany, inspekcję sanitarną oraz straż pożarną. W tym przypadku liczone są wszystkie osoby, które zamieszkują dany obiekt, bez względu na źródło i sposób finansowania ich pobytu.

Z uwagi na ustabilizowaną sytuację w zakresie zakwaterowania osób, o których mowa w ustawie, zasadne jest wydłużenie z 5 do 10 dni roboczych terminu na wydanie przez wskazane w ustawie organy opinii o spełnieniu podstawowych wymagań w zakresie bezpieczeństwa użytkowania budynku, bezpieczeństwa pożarowego oraz higieny, zdrowia i środowiska, w przypadku gdy obiekt budowlany, o którym mowa w art. 12a ust. 1 ustawy, będzie przeznaczony do zakwaterowania więcej niż 20 osób. Okres ten pozwoli na wnikliwszą weryfikację przez służby, czy wszystkie wymagane warunki zostały spełnione.

Doprecyzowanie przepisów dotyczących Funduszu Pomocy

Z punktu widzenia podmiotu sprawującego nadzór nad Funduszem Pomocy zasadne wydaje się finansowanie lub dofinansowanie realizacji zadań na rzecz pomocy Ukrainie ze środków Funduszu Pomocy, bez możliwości przeznaczania na realizację tych zadań odsetek od środków z Funduszu, bezpośrednio przez jednostki sektora finansów publicznych. Podstawą gospodarki finansowej Funduszu Pomocy jest plan finansowy, który określa w szczególności przeznaczenie środków Funduszu. Plan finansowy Funduszu Pomocy stanowi podstawę dokonywania wypłat ze środków Funduszu oraz podstawę do przeprowadzenia emisji obligacji. Finansowanie zadań na rzecz pomocy Ukrainie w ramach Funduszu Pomocy dokonywane jest zatem w oparciu o plan finansowy Funduszu, w którym określone są planowane wydatki Funduszu z podziałem na dysponentów i zadania. Plan ten określa dla każdego dysponenta limit wydatków możliwych do poniesienia w danym roku. Z kolei możliwość wydatkowania przez jednostki sektora finansów publicznych odsetek od środków z Funduszu Pomocy zaburza przejrzystość wydatków Funduszu Pomocy na finansowanie lub dofinansowanie realizacji zadań na rzecz pomocy Ukrainie. Powoduje bowiem wzrost faktycznych wydatków

dysponentów na realizację zadań na rzecz pomocy Ukrainie, przy czym kwota wykorzystanych odsetek nie jest ujmowana w sprawozdawczości Funduszu Pomocy. W związku z powyższym zasadne jest wprowadzenie rozwiązania, zgodnie z którym wszystkie odsetki od środków z Funduszu Pomocy podlegają zwrotowi do Funduszu i są ewidencjonowane jako wpływ do Funduszu. Zgodnie bowiem z art. 5 pkt 8 ustawy pomocowej, jednym ze źródeł finansowania Funduszu Pomocy są odsetki od środków Funduszu, pozostających na wydzielonych rachunkach bankowych, których obowiązek utworzenia wynika z obowiązujących przepisów lub umów, będących w dyspozycji kierownika jednostki organizacyjnej realizującej zadania finansowane ze środków Funduszu. Powyższe rozwiązanie przewiduje, że odsetki powstałe od wypłaconych środków z Funduszu Pomocy zasilają Fundusz i z tych wpływów mogą być finansowane zadania na rzecz pomocy Ukrainie, ale po uprzednim złożeniu przez dysponenta wniosku o zasilenie rachunku pomocniczego, który to wniosek podlega weryfikacji w Ministerstwie Finansów, i dyspozycji wypłaty ze środków Funduszu.

Tym samym, takie rozwiązanie systemowe ogranicza wzrost zadłużenia Funduszu i długu sektora instytucji rządowych i samorządowych. Dysponenci mają również obowiązek dokonywania bieżących zwrotów odsetek na rachunek główny Funduszu w sytuacji, gdy beneficjent zwrócił na rachunek pomocniczy odsetki od wypłaconych środków. W kontekście powyższego należy wskazać, że przepisy ustawy pomocowej, umożliwiając jednostkom sektora finansów publicznych finansowanie zadań, o których mowa w art. 14 ust. 1, z odsetek od środków z Funduszu Pomocy, nie określają terminu na wydatkowanie odsetek od środków z Funduszu ani terminu na dokonanie zwrotu niewykorzystanych odsetek. W rezultacie może dochodzić do przetrzymywania tych odsetek na rachunkach jednostek sektora finansów publicznych, podczas gdy odsetki – zgodnie z proponowanym rozwiązaniem – będą mogły zostać zwrócone do Funduszu i jako wpływ do Funduszu będą wykorzystane na pokrycie bieżących zapotrzebowań dysponentów na środki Funduszu. Mając powyższe na uwadze, zasadne wydaje się określenie w ustawie pomocowej terminu zwrotu odsetek – raz na kwartał – w terminie 15 dni od dnia upływu każdego kwartału. Istotne wydaje się również uregulowanie w ustawie pomocowej mechanizmu zwrotu odsetek od środków z Funduszu Pomocy. W celu ujednolicenia przepisów, proponuje się, aby odsetki od zgromadzonych środków z Funduszu były zwracane na wydzielony rachunek prowadzony w Banku Gospodarstwa Krajowego.

Biorąc pod uwagę, że proponowana zmiana zakłada, że odsetki od środków z Funduszu Pomocy nadal będą mogły być wykorzystane na realizację zadań, o których mowa w art. 14 ust. 1 ustawy pomocowej, należy uznać, że przedmiotowa zmiana nie rodzi skutków finansowych dla jednostek sektora finansów publicznych.

Z kolei zmiana w obrębie przepisów art. 14 ust. 16–22 wynika z tego, że obecnie przepisy pozwalają Ministrowi Finansów tylko w wąskim zakresie, odnoszącym się wyłącznie do niewykorzystanych środków i niewykorzystanych odsetek, sprawować nadzór nad wydatkowaniem środków Funduszu. Konieczne jest dodanie przepisu, na podstawie którego Minister Finansów będzie mógł żądać od upoważnionych podmiotów informacji i wyjaśnień w znacznie szerszym zakresie, uwzględniającym ogół działań podejmowanych w ramach realizacji zadań finansowanych lub dofinansowanych z Funduszu Pomocy, w tym także w zakresie niewykorzystanych środków.

Minister Finansów, jako organ nadzorujący Fundusz Pomocy, kontroluje upoważnione podmioty zgodnie z bieżącymi potrzebami, co powinno mieć odzwierciedlenie w przepisach ustawy.

Odnosząc się do kwestii niewykorzystanych środków Funduszu, należy zauważyć, że proponowany przepis ust. 17a pozwoli na precyzyjne określenie przez Ministra Finansów, jakie informacje w przedmiotowym zakresie mają zostać przekazane przez upoważnione podmioty, które dysponują rachunkami pomocniczymi Funduszu. Należy w tym miejscu podkreślić, że to dysponenti rachunków pomocniczych Funduszu Pomocy są odpowiedzialni za prawidłowe i efektywne gospodarowanie środkami Funduszu. Zgodnie z przedstawioną propozycją zmiany przepisów, minister właściwy do spraw finansów publicznych będzie mógł zwrócić się do upoważnionych podmiotów, które dysponują rachunkami pomocniczymi Funduszu o przekazanie informacji w szerokim zakresie odnoszącym się do zadań finansowanych lub dofinansowanych z Funduszu Pomocy. Powyższe uprawnienie zostanie również przyznane dysponentom Funduszu oraz wojewodom wobec jednostek, którym zostały przekazane środki z Funduszu.

Mając na uwadze duże potrzeby płynnościowe Funduszu Pomocy, a także przedłużenie tymczasowej ochrony do dnia 4 marca 2026 r., rozszerzono katalog źródeł finansowania Funduszu Pomocy o kredyty i pożyczki zaciągane przez Bank Gospodarstwa Krajowego na rzecz Funduszu, które byłyby objęte gwarancją Skarbu Państwa. Uelastycznienie procesu finansowania potrzeb Funduszu Pomocy poprzez uzupełnienie możliwych źródeł pozyskania środków o kredyty i pożyczki jest szczególnie istotne z punktu widzenia możliwości skorzystania z finansowań oferowanych lub gwarantowanych przez międzynarodowe instytucje finansowe. Finansowania takie mają nierzadko charakter programów preferencyjnych, w tym we współpracy z bankami komercyjnymi, dających możliwość pozyskania środków po koszcie niższym, niż uzyskiwany w ramach standardowych instrumentów rynkowych. Ponadto, rozszerzając zakres instrumentów dłużnych, należało

warunki finansowe zaciąganych pożyczek i kredytów poddać, podobnie jak emisje obligacji, akceptacji Ministra Finansów.

Likwidacja portalu „Praca w Polsce”

Wdrożenie przez Ministerstwo Cyfryzacji we współpracy z Ministerstwem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej portalu Praca w Polsce miało na celu zwiększenie szans obywateli Ukrainy na szybką aktywizację zawodową, a jednocześnie dostosowanie systemów teleinformatycznych Publicznych Służb Zatrudnienia. Tego rodzaju prace dostosowawcze zostały wykonane przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej i usługi związane z dostępem obywateli Ukrainy do rynku pracy w Polsce są realizowane zarówno w ramach Centralnej Bazy Ofert Pracy – w zakresie bezpłatnego dostępu do ofert pracy, w tym również dedykowanych dla obywateli Ukrainy, jak i w ramach serwisu Praca.gov.pl – w zakresie składania wniosków o dokonanie rejestracji jako osoba bezrobotna bez prawa do zasiłku lub poszukująca pracy, wniosków o przyznanie finansowania opłaty pobieranej za postępowanie nostryfikacyjne lub w sprawie potwierdzenia ukończenia studiów na określonym poziomie, czy powiadomień o powierzeniu wykonywania pracy obywatelowi Ukrainy.

Z uwagi zatem na to, że systemy teleinformatyczne Publicznych Służb Zatrudnienia, o których mowa powyżej, umożliwiają publikację ofert pracy lub wnoszenie wniosków elektronicznych również w języku ukraińskim oraz, że planowane są także inne zmiany związane z przygotowaniem aplikacji mobilnej ePraca w wersji językowej angielskiej i ukraińskiej, a w szczególności mając na względzie niskie zainteresowanie obywateli Ukrainy portalem Praca w Polsce, brak uzasadnienia dla dalszego utrzymywania ww. portalu. Konsekwencją powyższej zmiany jest uchylenie art. 13aa w ustawie z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz. U. z 2024 r. poz. 1557, z późn. zm.), który stanowi podstawę prawną dla ministra właściwego do spraw informatyzacji do działania mające na celu rozwój i wykorzystanie ww. systemu teleinformatycznego. Jednocześnie nie ma konieczności dalszego przechowywania zgromadzonych danych, w związku z czym zostaną one usunięte w ciągu 30 dni po zakończeniu funkcjonowania portalu. Projektodawca nie przewiduje migracji danych użytkowników systemu „Praca w Polsce” do systemów Publicznych Służb Zatrudnienia ze względu na tymczasowy charakter systemu i jego działanie niezależnie od systemów resortu pracy. Dane przetwarzane w systemie były ograniczone do potrzeb interwencyjnych i nie obejmowały pełnej rejestracji w rozumieniu ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Dodatkowo z uwagi na brak podstawy prawnej do migracji danych, różnice funkcjonalne systemów oraz zasady wynikające z RODO (m.in. celowość i minimalizacja danych), nie było możliwe zintegrowanie baz danych.

Pieczna zastępcza (dot. osób ze statusem UKR)

W art. 25¹ w ust. 2 ustawy proponuje się uzupełnienie tego przepisu poprzez wskazanie, iż sprawowanie nadzoru nad opiekunami przez jednostki powiatu powinno uwzględniać również przestrzeganie praw dziecka. Z założenia nadzór, o którym mowa w art. 25¹ ust. 2 ustawy obejmuje w szczególności kontrolę zapewnienia przez opiekuna, o którym mowa w ust. 1, a także osoby, o których mowa w art. 27e pkt 2, osobom, o których mowa w art. 27e pkt 1, odpowiednich warunków opieki i wychowania – co z założenia mieści się w pojęciu „przestrzeganiu praw dziecka”. Wobec powyższego proponowany przepis należy traktować jako doprecyzowanie obecnego brzmienia przepisu art. 25¹ ust. 2. Brak rozporządzenia w tym zakresie nie uniemożliwia obecnie przeprowadzania takiego nadzoru, nastąpiła natomiast potrzeba m. in. jego ujednolicenia.

Dodatkowo w art. 25¹ ustawy proponuje się dodać ust. 13, zawierający przepis upoważniający ministra właściwego do spraw rodziny do wydania rozporządzenia określającego tryb i sposób nadzoru nad realizacją praw i obowiązków opiekuna, o którym mowa w ust. 1, a także osób, o których mowa w art. 27e pkt 2, oraz nad zapewnieniem dziecku odpowiednich warunków opieki i wychowania w celu zapewnienia skutecznego, jednolitego i kompleksowego nadzoru.

Świadczenie wychowawcze (dot. osób ze statusem UKR)

Zmiana w art. 26 ust. 1 pkt 2 ustawy jest konieczna, gdyż w obecnym brzmieniu przepisów na dzieci, które ukończyły szkołę ponadpodstawową przed ukończeniem 18. roku życia, a spełniają obowiązek nauki w inny, przewidziany polskim prawem sposób nie jest możliwe otrzymywanie świadczenia wychowawczego, gdyż informacja o ich kształceniu nie jest umieszczana w systemie informacji oświatowej. Dlatego też uzupełniono zapis o wskazanie sposobu spełnienia warunku realizacji obowiązku nauki poprzez naukę w szkole wyższej należącej do polskiego systemu szkolnictwa wyższego lub uczęszczanie na kwalifikacyjne kursy zawodowe albo praktykę absolwencką, potwierdzonych zaświadczeniem wydanym przez szkołę wyższą, należącą do polskiego systemu szkolnictwa wyższego lub przez organizatora kwalifikacyjnych kursów zawodowych albo praktyki absolwenckiej. Projektowany przepis stanowi również podstawę do wydawania przez wskazane podmioty stosownych zaświadczeń.

Powyższe rozwiązania dotyczą ujednolicenia prawa do świadczenia wychowawczego dla wszystkich uczących się dzieci ukraińskich posiadających status UKR i mają zastosowanie po

raz pierwszy przy ustalaniu prawa do świadczenia wychowawczego na okres, który rozpoczął się 1 czerwca 2025 r. W sprawach dotyczących świadczenia wychowawczego za okresy, które rozpoczęły się przed 1 czerwca 2025 r. stosuje się przepisy dotychczasowe.

Placówki sprawujące opiekę nad dziećmi

Z uwagi na ustabilizowanie się sytuacji związanej z napływem obywateli Ukrainy do naszego kraju zasadne jest przywrócenie obowiązujących dla placówek sprawujących opiekę nad dziećmi wymogów gwarantujących zachowanie właściwego bezpieczeństwa dzieci. Wobec powyższego uznaje się za zasadne uchylenie w całości art. 28 ustawy. Proponuje się, aby podmioty prowadzące żłobki, kluby dziecięce lub zatrudniające dziennego opiekuna na zasadach, wynikających z uchylanego art. 28, w terminie do dnia 28 lutego 2026 r. dostosowały placówki do warunków określonych w ustawie z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2025 r. poz. 798) oraz dokonały odpowiednich zmian bądź aktualizacji danych w rejestrze żłobków i klubów dziecięcych lub w wykazie dziennych opiekunów. Od 1 stycznia 2026 r. nie będzie natomiast możliwości tworzenia żłobka lub klubu dziecięcego na zasadach określonych w art. 28 ustawy.

Opieka zdrowotna (dot. osób ze statusem UKR)

Proponowane ograniczenie katalogu świadczeń opieki zdrowotnej, finansowanych z Funduszu Pomocy, z jakich mogą korzystać obywatele Ukrainy, wiąże się z koniecznością zminimalizowania negatywnych skutków, jakie pomoc obywatelom Ukrainy stwarza z punktu widzenia dostępności świadczeń opieki zdrowotnej dla polskich ubezpieczonych, jak również z koniecznością ograniczenia kosztów tej pomocy. Ponadto ma ono na celu przeciwdziałanie ryzyku nadużywania prawa do opieki zdrowotnej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez obywateli Ukrainy, którzy niekiedy przyjeżdżają do naszego kraju głównie albo wyłącznie z zamiarem skorzystania z określonych świadczeń zdrowotnych, jak np. leczenia w ramach programów lekowych, planowych zabiegów ortopedycznych czy też leczenia stomatologicznego. Ze względu na konieczność zapewnienia szczególnej ochrony dzieciom wprowadzane w zmienianym przepisie ograniczenia w dostępie do świadczeń opieki zdrowotnej nie będą dotyczyły korzystających z ochrony czasowej obywateli Ukrainy do ukończenia 18 lat. Ograniczenia te nie obejmują także obywateli Ukrainy, którzy podlegają ubezpieczeniu zdrowotnemu, w wyniku czego koszt świadczeń opieki zdrowotnej jest pokrywany przez Narodowy Fundusz Zdrowia.

Uszczelnienie legalizacji pobytu

Proponuje się zachować mechanizm zapobiegający wprowadzaniu obywateli w nielegalny pobyt na terytorium Polski wynikający z art. 42a, jednakże taki mechanizm powinien być zastosowany tylko raz z uwagi na jego specyficzny charakter. Ograniczenie to stosuje się do przypadków udzielenia zezwolenia na pobyt czasowy na podstawie art. 42a ust. 1 tej ustawy w okresie od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

Dodanie w art. 42a w ust. 5 pkt 3 i 4 przesłanek do cofnięcia udzielonego zezwolenia zostało poszerzone o przesłanki określone w art. 42a ust. 1 jako przesłanki, których zaistnienie obliuguje organ administracji do odmowy udzielenia obywatelowi Ukrainy zezwolenia na pobyt czasowy.

Zastąpienie w art. 42c w pkt 1 i art. 42g ust. 4 pkt. 10 wyrazów „w dniu 4 marca 2024 r.” wyrazami „w dniu 4 czerwca 2025 r.” wynika z faktu, że nadal trwa proces legislacyjny umożliwiający składanie wniosków elektronicznych. Tak więc w chwili obecnej nie ma jeszcze możliwości złożenia wniosku o status CUKR.

Nowelizacja reguluje również sytuację osób, które złożą wniosek o status CUKR, który nie zostanie rozpatrzony do dnia 4 marca 2026 r. przedłużając im legalność pobytu do dnia odbioru karty pobytu lub jej unieważnienia w trybie art. 42r ust. 2, lub odmowy wydania karty pobytu lub umorzenia postępowania zgodnie z art. 42i (zmiana art. 42x).

Edukacja (dot. osób ze statusem UKR)

Zmiany w art. 50 ust. 4 ustawy mają charakter doprecyzowujący związany z obowiązkiem zwrotu niewykorzystanych środków z Funduszu Pomocy przeznaczonych na realizację przez jednostki samorządu terytorialnego dodatkowych zadań oświatowych związanych z kształceniem, wychowaniem i opieką nad dziećmi i uczniami będącymi obywatelami Ukrainy.

Zmiana przepisu art. 50ba ustawy specjalnej ma na celu doprecyzowanie okresu, którego dotyczy wyłączenie dzieci i uczniów będących obywatelami Ukrainy z uwzględniania w ramach łącznej kwoty potrzeb oświatowych. Dotychczas wyłączenie obejmowało okres od dnia 1 stycznia 2025 r. do dnia 30 września 2025 r. Obecnie okres ten został określony do 31 grudnia 2025 r. Sposób finansowania oświaty, począwszy od 1 stycznia 2026 r. zostanie określony przy kolejnej nowelizacji przepisów w tym zakresie po dokonaniu uzgodnień ze stroną samorządową.

W związku ze zwiększoną liczbą uczniów w szkołach, wynikającą z uczęszczania do polskich szkół uczniów przybyłych z Ukrainy, a co się z tym wiąże – ze zwiększonymi potrzebami kadrowymi – w dalszym ciągu zachodzi potrzeba zapewnienia rozwiązań

ułatwiających organizację pracy szkół. W związku z powyższym proponuje się przedłużenie rozwiązań polegających na:

- umożliwieniu w szkole, w której utworzono dodatkowy oddział w celu zapewnienia kształcenia, wychowania i opieki dzieciom i uczniom będącym obywatelami Ukrainy, których pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest uznawany za legalny na podstawie ustawy albo którzy przebywają legalnie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, w przypadku gdy przybyli na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z terytorium Ukrainy od dnia 24 lutego 2022 r. w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium tego państwa, przydzielenia nauczycielowi, za jego zgodą, godzin ponadwymiarowych w wymiarze wyższym niż określony w art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2024 r. poz. 986, z późn. zm.) – (art. 56 ustawy);

- umożliwieniu przydzielania godzin ponadwymiarowych w wymiarze wyższym niż określony w art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela nauczycielowi języka polskiego, za jego zgodą, także w szkole, w której nie utworzono dodatkowego oddziału w celu zapewnienia kształcenia, wychowania i opieki dzieciom i uczniom będącym obywatelami Ukrainy, których pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest uznawany za legalny na podstawie niniejszej ustawy albo którzy przebywają legalnie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, w przypadku gdy przybyli na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z terytorium Ukrainy od dnia 24 lutego 2022 r. w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium tego państwa – (art. 56a ustawy);

- wydłużeniu okresu zniesienia wymogu potwierdzenia znajomości języka polskiego dokumentem, o którym mowa w art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1135), w przypadku zatrudnienia na stanowisku pomocy nauczyciela, o którym mowa w art. 165 ust. 8 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, osoby nieposiadającej obywatelstwa polskiego – osoba zatrudniona na tym stanowisku musi posiadać znajomość języka polskiego w mowie i piśmie w stopniu umożliwiającym pomoc uczniowi, który nie zna języka polskiego albo zna go na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki – (art. 57 ustawy);

- wydłużeniu okresu zniesienia wymogu potwierdzenia znajomości języka polskiego dokumentem, o którym mowa w art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych, w przypadku zatrudnienia na stanowisku asystenta międzykulturowego, o którym mowa w art. 165 ust. 8a ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, osoby nieposiadającej obywatelstwa polskiego – osoba zatrudniona na tym stanowisku musi posiadać znajomość języka polskiego w mowie i piśmie w stopniu umożliwiającym pomoc uczniowi,

który nie zna języka polskiego albo zna go na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki – (art. 57a ustawy);

- wydłużeniu okresu zniesienia stosowania przepisu art. 9 ust. 2 ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych (Dz. U. z 2025 r. poz. 174, z późn. zm.) w razie podjęcia przez uprawnionego pracy w jednostkach, o których mowa w art. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela, na stanowisku (art. 58 ustawy):

- pomocy nauczyciela, o którym mowa w art. 165 ust. 8 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe,

- nauczyciela języka polskiego lub nauczyciela prowadzącego dodatkową naukę języka polskiego, o której mowa w art. 165 ust. 7 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe,

- nauczyciela innego niż wymieniony powyżej, jeżeli w dniu nawiązania z nauczycielem stosunku pracy do szkoły uczęszcza co najmniej jeden uczeń będący obywatelem Ukrainy, którego pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest uznawany za legalny na podstawie ustawy albo który przebywa legalnie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, w przypadku gdy przybył na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z terytorium Ukrainy od dnia 24 lutego 2022 r. w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium tego państwa.

Pomoc psychologiczna

Do 4 marca 2026 r. przedłużono okresu, w którym możliwe jest świadczenie usług psychologicznych na rzecz obywateli Ukrainy przez przebywających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obywateli Ukrainy posiadających odpowiednie wykształcenie uzyskane w Ukrainie (zmiana art. 64b ustawy).

Ochrona międzynarodowa

Sytuacja obecności na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej znaczącej liczby cudzoziemców, którzy przybyli z terytorium Ukrainy w związku agresją zbrojną Federacji Rosyjskiej na to państwo w dniu 24 lutego 2022 r., powoduje konieczność wprowadzenia również czasowego, do dnia 4 marca 2026 r., spoczywania terminów na załatwienie przez Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców spraw udzielenia ochrony międzynarodowej. Zgodnie z art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2025 r. poz. 223, z późn. zm.) co do zasady załatwienie sprawy udzielenia ochrony międzynarodowej powinno nastąpić w terminie 6 miesięcy od dnia złożenia wniosku o udzielenie takiej ochrony. Art. 34 ust. 2 tej ustawy pozwala zaś na wydłużenie tego terminu do 15 miesięcy w przypadku, gdy sprawa jest szczególnie skomplikowana, z wnioskami występuje w krótkich odstępach czasu duża liczba cudzoziemców i uniemożliwia to rozpoznanie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej

w terminie 6 miesięcy lub gdy wnioskodawca nie wykonuje swoich obowiązków proceduralnych określonych w art. 41 tej ustawy. Należy zwrócić uwagę na to, że w 2022 r., a zatem w pierwszym roku kalendarzowym, w którym nastąpił masowy napływ wysiedleńców z terytorium Ukrainy, do organów polskich złożono wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej, które dotyczyły 9 933 osób, z czego tylko 1 778 to byli obywatele Ukrainy. W 2023 r. złożono wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej, które dotyczyły 9 511 osób, z czego 1 770 to byli obywatele Ukrainy. Jednakże w 2024 r. odnotowano wpływ wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej, które dotyczyły aż 17 053 cudzoziemców, z czego aż 7 060 to byli obywatele Ukrainy. Natomiast w samym tylko miesiącu styczniu 2025 r. odnotowano wpływ wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej dotyczących aż 1 696 cudzoziemców, z czego 1 063 to byli obywatele Ukrainy. Nie ulega zatem wątpliwości, że pomimo trwania ochrony czasowej i stosowania szeregu instytucji pomocowych adresowych do obywateli Ukrainy, jak również pomimo szeregu rozwiązań mających na celu wzmocnienie trwałości legalności ich pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, obywatele Ukrainy coraz częściej decydują się na składanie wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej. Generuje to ogromne obciążenia dla organu właściwego w tych sprawach, tj. Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców, skutkujące tym, iż może nie być możliwe zachowanie terminu na załatwienie tych spraw, przewidzianego w art. 34 ust. 2 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. W ocenie projektodawcy należy wyważyć względy szybkości postępowania oraz względy związane z zapewnieniem koniecznych warunków do tego, żeby czynione w postępowaniu w sprawie udzielenia ochrony międzynarodowej ustalenia faktyczne były wszechstronne i dokładne. Zwiększająca się wciąż liczba wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej znacząco utrudnia ich prawidłowe rozpatrywanie, tj. takie rozpatrywanie, które prowadzi do jednoznacznego ustalenia, który wnioskodawca spełnia przesłanki nadania statusu uchodźcy lub udzielenia ochrony uzupełniającej, a który nie, względnie, który z wnioskodawców powinien podlegać wyłączeniu od tych form ochrony z uwagi na popełnione dotąd czyny lub stwarzanie zagrożenia dla bezpieczeństwa państwa lub społeczeństwa. W tych uwarunkowaniach w ocenie projektodawcy zasadne jest, aby wzorem art. 100d ustawy specjalnej, dotyczącego określonych spraw cudzoziemców załatwianych przez wojewodów, czasowo wstrzymać bieg terminów na załatwienie przez Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców spraw udzielenia ochrony międzynarodowej, jak również wyłączyć w okresie spoczywania terminów realizację przez ten organ obowiązku zawiadamiania o nowym terminie załatwienia sprawy, jak również wyłączyć stosowanie przepisów o beczynności oraz przepisów o przewlekłym prowadzeniu

postępowania, wyłączyć możliwość wymierzenia grzywny lub zasądzenia sumy pieniężnej od Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców, jak również wprowadzić regulację stanowiącą, iż w okresie spoczywania terminów zaprzestanie czynności przez Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców lub dokonywanie ich z opóźnieniem nie może być podstawą wywodzenia środków prawnych dotyczących beczynności, przewlekłości lub naruszenia prawa strony do rozpoznania sprawy bez zbędnej zwłoki.

Projektowany przepis art. 100da ustawy specjalnej będzie miał zaś charakter czasowy. Nie jest zatem tak, że projektodawca w sposób bezterminowy usunie z krajowego porządku prawnego terminy załatwiania spraw udzielenia ochrony międzynarodowej. Projektowane, szczególne rozwiązania są związane z określonym, trudnym dla całej administracji rządowej, stanem zwiększonego obciążenia wpływem nowych spraw, będącego skutkiem zdarzenia zewnętrznego, obiektywnego, któremu nie można skutecznie przeciwdziałać (wojna skutkująca bardzo dużymi, bezprecedensowymi w historii Polski ruchami migracyjnymi). W dalszym jednak ciągu przepisy prawa o charakterze permanentnym będą przewidywać skutki niedochowania terminów wynikających z art. 31 dyrektywy 2013/32/UE. I tak niedochowanie terminu skutkuje z założenia powstaniem stanu beczynności, który może być stwierdzony w drodze postanowienia Rady do Spraw Uchodźców wydanego na skutek rozpoznania ponaglenia, o którym mowa w art. 37 § 1 pkt 1 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2024 r. poz. 572, z późn. zm.), lub w drodze prawomocnego wyroku sądu administracyjnego rozpoznającego skargę w tym przedmiocie, o której mowa w art. 3 § 2 pkt 8 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz. U. z 2024 r. poz. 935, z późn. zm.). Skutkiem pierwszego jest powstanie po stronie Rady do Spraw Uchodźców obowiązku dokonania oceny, czy beczynność miała miejsce z rażącym naruszeniem prawa czy też nie (art. 37 § 6 pkt 1 K.p.a.), zobowiązania Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców do załatwienia sprawy, z wyznaczeniem terminu do jej załatwienia, jeżeli postępowanie jest niezakończzone (art. 37 § 6 pkt 2 lit. a K.p.a.), jak również zarządzenia wyjaśnienia przyczyn i ustalenia osób winnych beczynności lub przewlekłości, a w razie potrzeby także podjęcie środków zapobiegających beczynności lub przewlekłości w przyszłości (art. 37 § 6 pkt 2 lit. b K.p.a.). Skutkiem drugiego, jest konieczność zobowiązania przez sąd administracyjny Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców do wydania decyzji w określonym terminie (art. 149 § 1 pkt 1 P.p.s.a.) lub stwierdzenia, że organ ten dopuścił się beczynności (art. 149 § 1 pkt 3 P.p.s.a.), jak również do stwierdzenia czy beczynność miała miejsce z rażącym naruszeniem prawa (art. 149 § 1a P.p.s.a.). Dodatkowym skutkiem może być wymierzenie organowi grzywny lub zasądzenie na rzecz

strony skarżącej sumy pieniężnej (art. 149 § 2 P.p.s.a.). Skuteczność wyroku stwierdzającego beczynność jest dodatkowo zabezpieczona skargą na niewykonanie wyroku (art. 154 § 1 P.p.s.a.). Tożsame skutki można odnieść do sytuacji, w której w drodze postanowienia Rady do Spraw Uchodźców czy wyroku sądu administracyjnego stwierdzono by przewlekłe prowadzenie postępowania przez Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców. Można jednak argumentować, że w ramach pewnej swobody w kształtowaniu skutków niedochowania terminów określonych w art. 31 ust. 3 dyrektywy 2013/32/UE, którą to swobodę można wywieść z tego, iż w samej dyrektywie nie przewidziano wprost skutków uchybienia terminom, ustawodawca krajowy, może czasowo, uznając, iż istnieją poważne ku temu argumenty, wyłączyć występowanie określonych, ogólnych konsekwencji niedochowania terminów ustanowionych w prawie krajowym w zgodzie z dyrektywą. I takie właśnie czasowe wyłączenie skutków ma przewidzieć projektowany przepis art. 100da ustawy specjalnej.

Dodatkowo proponuje się, aby w przypadku upływu 6 miesięcy od dnia złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej mógł mieć zastosowanie przepis art. 35 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Przepis ten ustanawia podstawę prawną do tego, aby Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców wydał zaświadczenie, które wraz z tymczasowym zaświadczeniem tożsamości cudzoziemca (dokument stwierdzający tożsamość wydawany na okres trwania postępowania w sprawie udzielenia ochrony międzynarodowej) będzie uprawniać do wykonywania pracy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Podstawę prawną dla dostępu do polskiego rynku pracy ustanawia w tym przypadku art. 87 ust. 1 pkt 6a ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2025 r. poz. 214) stanowiąc wdrożenie art. 15 ust. 1 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/33/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową (Dz. Urz. UE L 180 z 29.06.2013, str. 96), zwanej dalej „dyrektywą 2013/33/UE”. Przesłanki kumulatywne wydania zaświadczenia przez Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców na wniosek cudzoziemca ubiegającego się o udzielenie ochrony międzynarodowej, są następujące:

- brak załatwienia sprawy w terminie określonym w art. 34 ust. 1 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- opóźnienie w załatwieniu sprawy nie nastąpiło z winy wnioskodawcy.

Z uwagi na to, że projektowana regulacja wprowadzi czasowe spoczywanie terminu określonego w art. 34 ust. 1 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, i w konsekwencji brak możliwości spełnienia pierwszego

z powyższych warunków, proponuje się dodatkowo, aby w przypadku, w którym upłynął okres 6 miesięcy od dnia złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej (odpowiadający terminowi ustawowemu), Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców mógł stosując art. 35 tej ustawy ocenić czy zachodzi drugi z powyższych warunków, i w przypadku uznania, że został on spełniony, wydać zaświadczenie. Taki zabieg spowoduje, że sytuacja prawna cudzoziemców ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej nie ulegnie pogorszeniu i nie uchybi się zobowiązaniu wynikającemu z art. 15 ust. 1 dyrektywy 2013/33/UE.

Sprawozdanie

Konieczne stało się uregulowanie kwestii złożenia ostatniego sprawozdania Rady Ministrów z wykonania ustawy. Zgodnie z zaproponowanym zapisem ostatnie sprawozdanie składa się w terminie 6 miesięcy od daty wskazanej w art. 2 ust. 1, określającej legalny pobyt obywateli Ukrainy na terytorium Rzeczypospolitej.

Świadczenie „Aktywny rodzic” dla cudzoziemców

W ustawie z dnia 15 maja 2024 r. o wspieraniu rodziców w aktywności zawodowej oraz w wychowaniu dziecka – „Aktywny rodzic” w art. 28 ust. 1 pkt 1 i 3 („aktywni rodzice w pracy”), art. 29 ust. 1 pkt 1-2 („aktywnie w żłobku”) i art. 30 ust. 1 pkt 1-2 („aktywnie w domu”) doprecyzowano, że osoba składająca wniosek o świadczenie (a w przypadku świadczenia „aktywni rodzice” oboje rodzice) musi podać we wniosku numer PESEL, a także numer PESEL dziecka, na które składane jest świadczenie. Dodatkowo osoby, o których mowa w art. 8 ust. 1 pkt 2 lit. c–f ww. ustawy, składając wniosek o świadczenie „aktywni rodzice w pracy” (oboję rodzice) i osoby, o których mowa w art. 18 ust. 1 pkt 2 lit. c–f, składając wniosek o świadczenie „aktywnie w domu” muszą podać rodzaj, serię, numer i kraj wydania dokumentu stanowiącego podstawę przekroczenia granicy oraz rodzaj, serię, numer, datę wydania i datę ważności dokumentu potwierdzającego legalność pobytu w Polsce. Natomiast w przypadku dzieci osób, o których mowa w art. 8 ust. 1 pkt 2 lit. c–f oraz art. 18 ust. 1 pkt 2 lit. c–f, mają obowiązek wskazywania we wniosku „aktywni rodzice w pracy” lub „aktywnie w domu” adresu zamieszkania oraz rodzaju, serii, numeru i kraju wydania dokumentu stanowiącego podstawę przekroczenia granicy oraz rodzaju, serii i numeru, daty wydania i daty ważności dokumentu potwierdzającego legalność pobytu w Polsce. Rozwiązania te zostały powielone z ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, tak aby wszystkie świadczenia na rzecz rodziny były możliwe do weryfikacji w systemach i żeby nie dochodziło do nadużyć przy składaniu wniosku.

Ponadto w art. 50 proponuje się dodanie ust. 1a, w którym wprowadzona zostanie możliwość wstrzymania przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych wypłaty świadczenia

„aktywni rodzice w pracy” cudzoziemcom, o których mowa w art. 8 ust. 1 pkt 2 lit. c–f, lub „aktywnie w domu” cudzoziemcom, o których mowa w art. 18 ust. 1 pkt 2 lit. c–f, jeżeli występują uzasadnione wątpliwości dotyczące spełnienia warunków do jego otrzymywania, w szczególności zamieszkiwania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez wnioskodawcę lub dziecko, na które przysługuje świadczenie. Jest to wprowadzenie analogicznych rozwiązań jak w ustawie z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci.

Wejście w życie projektowanej ustawy proponuje się określić z dniem następującym po dniu ogłoszenia, z wyjątkiem:

1) art. 5, który wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2026 r.

Okres ten jest niezbędny do przygotowania rozwiązań technicznych, pozwalających na wdrożenie rozwiązania umożliwiającego Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych badanie przesłanki zamieszkiwania;

2) art. 6, art. 8 pkt 1 i 3–5, art. 9 pkt 13 lit. b oraz art. 10, które wchodzi w życie z dniem 1 lutego 2026 r.

Okres ten jest niezbędny do przygotowania rozwiązań technicznych, pozwalających na wdrożenie powiązania informacji o aktywności zawodowej z systemem do wypłaty świadczeń na rzecz rodziny, a także uzyskaniem lepszej jakości danych co wyeliminuje próby wyłudzenia świadczeń;

3) art. 9 pkt 3 lit. c, który wchodzi w życie z dniem 1 marca 2026;

Okres ten jest niezbędny do przygotowania rozwiązań technicznych, pozwalających na wdrożenie rozwiązania;

4) art. 9 pkt 7 lit. a i c–j, który wchodzi w życie z dniem 1 listopada 2025 r.

Zgodnie z projektowanym w ustawie nowym brzmieniem art. 12 ust. 17 po dniu 31 października 2025 r. wygaszana jest forma pomocy polegająca na zapewnieniu zakwaterowania i wyżywienia w OZZ z wyjątkiem osób z grup wrażliwych, które nadal będą tam mogły zamieszkiwać i być przyjmowane. Wskazanie terminu 1 listopada 2025 r. na wejście w życie nowych przepisów wynika z faktu, że mieszkańcy OZZ muszą mieć czas na wyprowadzkę i usamodzielnienie się. Dodatkowo wojewodowie będą musieli przeprowadzić relokacje uprawnionych do dalszego wsparcia uchodźców, zamieszkujących ośrodki poniżej 20 osób do większych obiektów. Wiąże się to z koniecznością przygotowania całego procesu relokacji, który wymaga czasu;

5) art. 9 pkt 11 oraz art. 4 i art. 18, które wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2026 r.

Wygaszenie przepisów dotyczących portalu Praca w Polsce i przepisów związanych z rozwojem tego portalu wymaga przygotowań technicznych;

6) art. 9 pkt 14, który wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2026 r.

Przywrócenie obowiązujących dla nowych placówek, chcących sprawować opiekę nad dziećmi, czasowo zawieszonych wymogów gwarantujących zachowanie właściwego bezpieczeństwa dzieci wchodzi w życie od 1 stycznia 2026 r.;

7) art. 9 pkt 18 i 19, które wchodzi w życie z dniem określonym w komunikacie, o którym mowa w art. 33 ustawy z dnia 15 maja 2024 r. o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz niektórych innych ustaw.

Powyższe zmiany dotyczą przepisów, które jeszcze nie weszły w życie, gdyż brak jest jeszcze rozwiązań technicznych umożliwiających ich stosowanie. Zostaną one wdrożone komunikatem ministra właściwego do spraw wewnętrznych ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”. W związku z tym proponowane przepisy ze względu na ich charakter również winny być wdrożone łącznie z nimi.

W ocenie projektodawcy projekt ustawy jest zgodny z prawem Unii Europejskiej.

Projekt ustawy nie zawiera przepisów technicznych, a zatem nie podlega notyfikacji, zgodnie z trybem przewidzianym w przepisach rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039, z późn. zm.).

Projekt ustawy nie wymaga przedłożenia właściwym instytucjom i organom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnienia.

Projekt został udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie internetowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny zgodnie z § 52 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M.P. z 2024 r. poz. 806, z późn. zm.) oraz stosownie do wymogów art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2025 r. poz. 677).

Projekt nie podlega dokonaniu oceny OSR przez koordynatora OSR w trybie § 32 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów.